

Basis en Toekomst

Een onderzoek naar de behoeftebevrediging van
(ex-)straatkinderen in Quetzaltenango, Guatemala

Lenneke Ostendorf

3021521

Universiteit Utrecht

Basis en Toekomst

Een onderzoek naar de behoeftebevrediging
van (ex-)straatkinderen in Quetzaltenango,
Guatemala

Bachelorscriptie Culturele Antropologie

Lenneke Ostendorf, 3021521

Universiteit Utrecht

26-6-2009

Periode van het veldonderzoek: 23-2-2009 t/m 17-4-2009

L.Ostendorf@students.uu.nl

Begeleidster: Gerdien Steenbeek

Inhoudsopgave

Voorwoord	pag. i
Inleiding	pag. 1
Hoofdstuk 1, Straatkinderen, een theoretisch kader	pag. 5
<i>Kinderen in de antropologie</i>	pag. 5
<i>Wat zijn straatkinderen</i>	pag. 6
<i>Omvang en aard van het probleem straatkinderen</i>	pag. 8
<i>Wie zijn straatkinderen</i>	pag. 10
<i>Wat zijn de basisbehoeften van kinderen</i>	pag. 11
<i>De behoeften van straatkinderen voor een betere toekomst</i>	pag. 13
Hoofdstuk 2, De context van het onderzoek	pag. 15
<i>Politieke geschiedenis</i>	pag. 15
<i>Etniciteit</i>	pag. 16
<i>Criminaliteit</i>	pag. 16
<i>Armoede</i>	pag. 17
<i>Voorzieningen</i>	pag. 17
Hoofdstuk 3, De kinderen op straat	pag. 19
<i>Parque Benito Juárez</i>	pag. 20
<i>El mercado la Democracia</i>	pag. 21
<i>De spelletjeshallen</i>	pag. 22
<i>Calzada Revolución</i>	pag. 23
<i>Parque Central</i>	pag. 23
Hoofdstuk 4, De kinderen in de Hogar	pag. 25
<i>Organisatie van de Hogar</i>	pag. 25
<i>Activiteiten van de Hogar</i>	pag. 27
<i>Achtergrond van de kinderen</i>	pag. 27

Hoofdstuk 5, Bevrediging van de basisbehoeften	pag. 31
<i>Fysiologische behoefte</i>	pag. 31
<i>Veiligheidsbehoefte</i>	pag. 32
<i>Ergens thuishoren en geliefd zijn</i>	pag. 32
<i>Zelfrespect</i>	pag. 34
Hoofdstuk 6, Het toekomstperspectief	pag. 36
<i>Schoolsysteem in Guatemala</i>	pag. 36
<u><i>EDELAC</i></u>	pag. 37
<i>Houding van de kinderen</i>	pag. 37
<i>Toekomst van de kinderen</i>	pag. 39
Conclusie	pag. 41
Bibliografie	pag. 45
Bijlagen	pag. 49
1 <i>Reflectieverslag</i>	pag. 49
2 <i>Samenvatting in het Spaans/Resumen en Español</i>	pag. 52
3 <i>Veldwerkfoto</i>	pag. 54

Voorwoord

Guatemala was mijn eerste ervaring met het ‘verre’ buitenland. Alhoewel ik altijd heb geroepen dat ik vele reizen naar zo ver mogelijke bestemmingen wilde maken, had ik nooit het lef om dit ook daadwerkelijk te doen. Veldwerk doen in Guatemala was daardoor de uitgelezen mogelijkheid om hier verandering in te brengen. Dit speelde al door mijn hoofd toen ik na mijn eerste jaar Aardwetenschappen besloot ook Antropologie te gaan studeren. Ik spreek dan ook honderd procent de waarheid wanneer ik zeg dat het vooruitzicht veldwerk te kunnen doen in een ver land doorslaggevend is geweest voor deze keuze.

Doordat Antropologie mijn tweede studie is geweest is het ook altijd op de tweede plaats gekomen. Hoewel ik eerlijk moet zeggen dat ik Antropologie leuker vond en steeds meer vind dan Aardwetenschappen, zit er nog altijd een stukje Aardwetenschapper in mij. Daarom hoop ik dat de lezer het mij vergeeft dat de tekst soms ietwat objectief geschreven wordt, terwijl het mijn indrukken, mijn observaties en mijn interpretaties zijn geweest die deze thesis tot stand hebben gebracht en dat het geen vaststaande feiten zijn.

Voor we aan de echte thesis beginnen wil ik dit voorwoord gebruiken om een heleboel mensen te bedanken, zonder wie ik deze scriptie nooit had kunnen schrijven. Ten eerste mijn begeleidster, Gerdien Steenbeek, die altijd geweldige tips en ideeën had en altijd klaarstond om je een hart onder de riem te steken. Ook mijn moeder heeft me heel goed geholpen door elke keer geduldig mijn scriptie te lezen om de spelling- en typefouten eruit te halen, hoewel ze nooit garandeerde dat er geen fouten achtergebleven waren.

Josefien, Josca, Anne, Maartje, Coco en Lotte wil ik daarnaast nog even noemen dat ik met hen mee mocht reizen naar Guatemala, zonder dat ze mij daadwerkelijk kenden. Ik heb het supergezellig gevonden en heb er zes vriendinnen bij. Ook Jildou moet ik bedanken, met wie ik tijdens mijn tijd in Xela altijd even lekker Nederlands kon praten en ik buiten het onderzoek vele leuke dingen gedaan heb.

Ook de mensen in Guatemala wil ik hartelijk bedanken. Ten eerste de mensen van Hogar Abierto, die mij zo open hebben ontvangen en mij veel vertelden over de kinderen en hun achtergrond, de Hogar zelf en bijsprongen als ik even geen wijs meer kon uit de Spaanse taal. De kinderen in de Hogar waren fantastisch. Dankzij hun openheid, geduld

en de manier waarop zij mij in hun midden hebben ontvangen voelde ik me bij hen snel thuis.

Maar bovenal José Carlos moet ik heel erg bedanken. Hij heeft me vanaf minuut één Spaans heeft geleerd en heeft dat elf weken heeft volgehouden. Daarnaast heeft hij me zoveel laten zien in de stad, zoveel verteld over de kinderen en ik heb met hem ontzettend veel lol gehad.

Al deze mensen hebben er voor gezorgd dat deze veldwerkperiode onvergetelijk is geworden en ik altijd met plezier zal terugkeren naar Guatemala.

Inleiding

“Omdat mijn stiefmoeder me zoveel sloeg, besloot ik om van huis weg te lopen toen ik zeven was. Ik nam een bus naar Xela, en leefde daar ongeveer een maand op straat. Ik had niks te eten en had de hele tijd honger. Uiteindelijk nam een vrouw me mee naar haar huis en belde de politie. Die brachten mij naar de Hogar¹ waar ik nu woon.”

Dit is een van de verhalen van de kinderen die ik gesproken heb tijdens mijn onderzoek naar straatkinderen in Quetzaltenango, Guatemala. De originele naam van de stad is echter Xela, en deze naam zal ik aanhouden in mijn scriptie. Er zijn vele verhalen die op dit verhaal lijken. Straatkinderen zijn over de hele wereld dan ook een groeiend probleem. Een probleem zo groot dat in sommige Latijns Amerikaanse landen, waaronder Guatemala, speciale *killer squads* zijn ingezet om de straatkinderen letterlijk van de straat te schieten (Munene and Nambi, 1996). In 1992 zijn door deze *killer squads* meer dan 4000 kinderen vermoord in Colombia en Brazilië. Een andere, minder drastische maatregel is het sturen van de straatkinderen naar gevangenissen of jeugddetentie instellingen.

In de overeenkomst van de United Nations Declaration of the Rights of the Child is vastgesteld dat een samenleving jonge kinderen moet beschermen. Ook straatkinderen hebben dit recht. De rechten zijn niet altijd bekend bij de kinderen, en worden niet altijd als relevant beschouwd door hen (Snodgrass Godoy, 1999). Het is dus duidelijk dat deze kinderen hulp nodig hebben. De vraag is dan wat voor soort hulp nodig is voor deze kinderen. Wat is het meeste nodig in hun leven? Primair zijn dit de basisbehoeften, zodat een kind in leven kan blijven. Zoals uit het citaat blijkt is het vinden van eten op straat een groot probleem. Het gaat bij het oplossen van de probleemstelling echter niet alleen om deze basisbehoeften, die de kinderen in leven houdt, maar in hoeverre de kinderen kans hebben op een positieve toekomst. Het is natuurlijk van belang dat de kinderen een goede basis hebben, maar er moet ook actie ondernomen worden om te zorgen dat zij na de hulp weer terugkeren naar hun oude situatie. Uit het verhaal hierboven, en ook uit andere verhalen, blijken de kinderen nooit lange tijd van de straat hun huis te maken. Er

¹ Bedoeld wordt Hogar Abierto, een van de organisaties in Xela die straatkinderen en kinderen uit onveilige gezinssituaties opvangt. Hierover meer in hoofdstuk 4 meer.

zijn vele organisaties die voor de kinderen opkomen, zowel vanuit de overheid als privéorganisaties. Of de behoeftebevrediging in deze organisaties goed verloopt en of zij een vervanging of verbetering voor de kinderen vormen is nog maar de vraag.

We kunnen ons voorstellen dat de omstandigheden van de kinderen die op straat leven verre van ideaal zijn. Hebben ze toegang tot school, krijgen zij medische hulp? De antwoorden op deze vragen zijn in deze gevallen niet altijd automatisch ja. In het onderzoek is dan ook nagegaan hoe de basisbehoeften van straatkinderen, zowel degene die op straat werken als de kinderen in de Hogar, worden bevredigd. Daarnaast is gekeken of er ook een basis wordt gelegd om de toekomst van de kinderen te verbeteren.

De vraag die ik in deze thesis zal beantwoorden is de volgende: 'In hoeverre wordt aan de basisbehoeften voldaan van kinderen die op straat leven of hebben geleefd of uit een extreme thuissituatie komen en welke acties worden er ondernomen om deze kinderen een betere toekomst te geven?' Het veldonderzoek dat is gedaan voor deze scriptie, heeft plaatsgevonden in Xela (Quetzaltenango). Xela ligt in het zuidwesten Guatemala en is de tweede stad van het land. Omdat straatkinderen het thema van dit onderzoek waren is gekozen voor deze onderzoekslocatie omdat straatkinderen vooral voorkomen in stedelijke gebieden. In het onderzoek lag de nadruk vooral op kinderen die op straat hebben geleefd, maar nu ondergebracht zijn bij een organisatie. Daarnaast waren er bij dit onderzoek ook kinderen betrokken die op straat werken om zo hun familie financieel te steunen. Het doel van het onderzoek was te kijken in hoeverre in Xela, Guatemala voldaan wordt aan de basisbehoeften van (ex-)straatkinderen en de behoeften voor een betere toekomst. Daarbij is gekeken of en welke soorten hulp geboden wordt om deze behoeften te bevredigen.

In dit onderzoek staan de kinderen centraal. Dit is wat ongebruikelijk, aangezien in de antropologie het meeste onderzoek wordt gedaan naar volwassenen om verschillende redenen (Hirschfeld, 2002). Kinderen kunnen soms moeilijk te benaderen zijn, zich minder goed concentreren op de vragen en kunnen moeilijkheden ondervinden om zich uit te drukken. Maar juist omdat er minder onderzoek gedaan is naar kinderen, zijn zij een interessant onderwerp om te onderzoeken.

Ik heb acht weken onderzoek gedaan naar straatkinderen en kinderen met extreme thuissituaties in Xela. Daarnaast heb ik zes weken meegeholpen in de instelling Hogar Abierto. Hier hielp ik de kinderen met hun huiswerk, knutselde, speelde spelletjes en

bakte koekjes met hen. Tijdens deze activiteiten sprak ik veel met de kinderen. Hoewel dit in het begin enigszins moeizaam ging door de voor mij nieuwe taal, begreep ik de kinderen steeds beter. Zij zagen mij ook niet als een echte leidster, ook al noemden zij mij wel *seño*, juffrouw. Hierdoor had ik andere gesprekken met hen dan dat ze met hun leiding hadden. Met deze leiding heb ik ook enkele gesprekken gevoerd. Op deze manier kon ik de informatie die ik van beide kanten kreeg checken. Daarnaast heb ik toegang gehad tot enkele stukjes die de kinderen zelf over hun verleden hebben geschreven toen zij werden opgenomen in de Hogar.

Op straat heb ik met kinderen gesproken die daar aan het werk waren. Deze kinderen liepen vaak rond, en daardoor heb ik niet de mogelijkheid gehad meerdere keren met dezelfde kinderen te praten. Hierdoor zijn de gesprekken met deze kinderen nooit veel meer dan oppervlakkig geweest. Ten slotte had ik één belangrijke sleutelinformant, José Carlos, die me wegwijs maakte in het leven van de straatkinderen. Zijn vriendin werkt bij een van de overheidsinstelling die kinderen opvangt en hij brengt veel tijd door met deze kinderen. Hij liet me zien op welke plekken de kinderen zich bevinden, waar ze vandaan komen en wat de redenen voor hen zijn om op straat te werken? Met hem heb ik vele gesprekken gehad, en hij hielp me met enkele Spaanse vertalingen. Verder waren er nog andere mensen die me meer over het onderwerp konden vertellen, maar die ik slechts enkele keren gesproken heb. Al met al heb ik dus veel informatiebronnen gehad, waardoor ik verschillende verhalen kon checken.

Maar wie zijn deze kinderen nu precies? Om een idee te krijgen van de wereld van straatkinderen en hen in de juiste context te plaatsen is het als eerste nodig duidelijk te krijgen wie de straatkinderen precies zijn. Omdat mijn onderzoek zowel op straat als bij de instelling Hogar Abierto heeft plaatsgevonden, zullen de hoofdstukken drie respectievelijk vier over deze twee plaatsen gaan. Hierin zullen de algemene kenmerken van de plaatsen en de kinderen die bij de verschillende plaatsen horen worden gepresenteerd. Het zal duidelijk worden dat de contexten van de kinderen heel verschillend zijn.

Hogar Abierto is echter niet de enige organisatie die zich richt op het welzijn van de straatkinderen. Deze organisaties zullen in hoofdstuk twee kort worden besproken, waarna dieper zal worden ingegaan op de organisatie en de kinderen van Hogar Abierto. Omdat ik vooral heb gesproken met kinderen die door Hogar Abierto zijn opgevangen

nadat zij op straat zwierven of mishandeld werden door hun ouders heb ik vooral informatie gekregen over extreme gevallen.

In het derde empirische hoofdstuk wordt beschreven in hoeverre de basisbehoeften van de kinderen worden bevredigd. Hier ligt weer de nadruk op de kinderen uit de organisatie. Gekeken is onder andere naar de hoeveelheid voedsel die de kinderen krijgen, de kleding die ze hebben en de hygiëne van de kinderen. Er is echter niet alleen onderzocht in hoeverre de kinderen nu gebruik kunnen maken van de verschillende behoeften, maar ook hoe de situatie met betrekking tot deze behoeften was voor zij door de organisatie werden opgenomen.

In het laatste hoofdstuk zal de scholing en begeleiding van de kinderen voor een betere toekomst een belangrijke rol spelen. Hierbij wordt vooral gekeken naar de kinderen die door de organisatie Hogar Abierto zijn opgevangen. Door middel van educatie hebben de kinderen meer kans op een goede baan dan kinderen die geen educatie hebben genoten. Het schoolsysteem in Guatemala zit echter anders in elkaar dan in Nederland, daarom zal kort worden uitgelegd op welke manier dit schoolsysteem werkt.

Straatkinderen; een theoretisch kader

In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op de theoretische achtergronden die van belang zijn in de context van straatkinderen. Er wordt een korte inleiding gegeven van de positie van kinderen in de antropologie, waarna verder zal worden gegaan met een definitie van het woord straatkinderen, de omvang van het probleem en wat de kenmerken zijn van de straatkinderen. Omdat in deze thesis de nadruk zal liggen op de basisbehoeften van de kinderen, zal dit tevens worden uiteengezet in dit hoofdstuk. Als afsluiting wordt ingegaan op de voorwaarden die van belang zijn om de toekomst van de kinderen te verbeteren.

Kinderen in de antropologie

Kinderen hebben lange tijd een minimale rol gespeeld in de antropologie. Er werd naar culturen gekeken vanuit het oogpunt van volwassenen. De kindertijd werd gezien als een biologische en psychologische fase, en niet als een culturele. Er werd hier dan ook weinig onderzoek naar gedaan. Hirschfeld (2002) stelt dat kinderen weinig aandacht kregen in de antropologie omdat zij uiteindelijk volwassenen zouden worden en de kindertijd maar een tijdelijk fase is. De gebeurtenissen in iemand zijn jeugd kan echter grote gevolgen hebben voor zijn of haar toekomst. Verder werd aangenomen dat kinderen de cultuur van volwassenen overnamen. Zij voegen echter vaak iets toe aan de cultuur en beïnvloeden hiermee niet alleen generatiegenoten, maar ook volwassenen (Hirschfeld, 2002, Toren, 1993)). Vandaag de dag begint antropologisch onderzoek naar kinderen toe te nemen, maar krijgt nog steeds weinig aandacht (Bucholtz, 2002, Hirschfeld, 2002).

Bucholtz (2002) geeft aan dat men nu in de antropologie vooral kijkt naar de *agency* van kinderen, hoe identiteiten tot stand komen in een veranderende cultuur en hoe deze elementen samenhangen met de lokale cultuur, en de globalisering. Hirschfeld (2002) voegt hieraan toe dat de manier waarop in het leven gestaan wordt steeds meer aandacht krijgt. Verder moet er ook aandacht besteed worden aan de (sub)culturen die kinderen creëren en de manier waarop zij dat doen. De manier waarop kinderen denken, spreken en doen verschilt significant van volwassenen.

Van belang om op te merken is dat kindertijd een sociale constructie is. De mens heeft bedacht dat er zoiets is als kind zijn en volwassen zijn. Dit wil niet zeggen dat dit over de hele wereld hetzelfde betekent. In bijvoorbeeld Afrika worden kinderen soms op

jonge leeftijd al het huis uitgezet om voor zichzelf te gaan zorgen. Hoewel dit in het Westen zou worden gezien als moreel onaanvaardbaar, is dit hier een overgang dat bij het volwassen worden hoort. Het begrip kind zijn moet dus bekeken worden in zijn eigen culturele context (Williams, 1993). Hecht (1998) maakt hier verder onderscheid in door te spreken over een *nurtured*² en een *unnurtured* jeugd. Kinderen met een *nurtured* jeugd hoeven in feite niks anders te doen dan kind zijn om de liefde, affectie en verzorging van hun ouders te winnen. Kinderen die dit niet hebben moeten helpen het gezin te verzorgen en moeten al op vroege leeftijd gaan werken. De oorzaak van dit verschil ligt vooral aan de inkomsten van het gezin. Dit wil niet zeggen dat de kinderen dit vervelend vinden, velen zien dit als goed gedrag naar hun ouders (Hecht, 1998).

In algemene zin is een kind een persoon in onvolwassen staat. In antropologische literatuur (o.a. Munene en Nambi, 1996, Panter-Brick, 2002) wordt een persoon onder de 18 jaar gezien als een kind. Panter-Brick stelt dat een kind beschermd moet worden, wat impliceert dat de kinderen hier zelf onvoldoende toe in staat zijn.

Wat zijn straatkinderen?

Om een duidelijk beeld voor ogen te krijgen over het onderwerp, is het nodig te weten wat de term straatkinderen precies inhoudt. Zijn het de kinderen die het merendeel van hun tijd op straat doorbrengen, zijn het de kinderen die op straat werken of zijn het alleen de kinderen die geen familie meer hebben en daardoor gedwongen worden op straat te leven?

In de huidige literatuur wordt veel aandacht besteed aan de definiëring van straatkinderen. Williams (1993) geeft twee perspectieven betreffende het gebruik van het woord 'straatkind'. Ten eerste is het een gebrekkige term, waardoor niet duidelijk is hoe geholpen moet worden, wat leidt tot marginalisering van het probleem. Ten tweede is het gebruik van het woord wel nodig omdat pas wanneer iets een label heeft actie wordt ondernomen. Ook Panter-Brick (2002) heeft moeite met de term en de stigmatisering die hiermee gepaard gaat, alsof de kinderen alleen maar op straat leven en nergens anders. Daarnaast associëren veel mensen straatkinderen met delinquent gedrag. De term is volgens haar te algemeen, straatkinderen zijn volgens haar verder

² Voor deze woorden bestaat in deze context geen goede Nederlandse vertaling. De vertalingen die het dichtste bij komen is die van verzorgde respectievelijk onverzorgde jeugd.

onder te verdelen in verschillende categorieën. Williams (1993) is het met haar eens en wijst erop dat verschillende soorten straatkinderen verschillende soorten hulp nodig hebben. Een ander belangrijk probleem wat Panter-Brick (2002) weergeeft is dat degene die straatkinderen worden genoemd, dit niet altijd zelf zo ervaren.

Volgens Panter-Brick (2002) geeft de term 'straatkind' twee aspecten weer. De plaats waar zij zich bevinden en de afwezigheid van contact met een verantwoordelijke volwassene. Dat zijn ook de twee aspecten waar de meeste studies zich mee bezig houden. Een andere eigenschap waar rekening mee moet worden gehouden bij de definiëring van de term straatkinderen is de hoeveelheid tijd die kinderen op straat spenderen. UNICEF verdeelde straatkinderen daarom in 1986 in drie categorieën;

1. Kandidaten voor de straat; kinderen die werken op straat maar nog wel bij hun familie leven.
2. Kinderen op de straat met weinig of ontoereikende steun van familie
3. Kinderen van de straat die eigenlijk geen enkele steun van familie krijgen.

(Williams, 1993:832)

Hoewel deze indeling in de academische wereld werd aanvaard, is deze in praktische zin moeilijk te handhaven. Veel kinderen slapen zowel op straat als thuis, en brengen daarnaast veel uren door in wooninstellingen (Panter-Brick, 2002). Ook kan de fase kandidaat voor de straat een transitieperiode zijn, van de thuissituatie naar de kinderen op de straat (Kudrati et. al., 2008).

De definitie die nu het meeste gebruikt wordt, is er één die door een Inter-NGO programma uit 1983 over straatkinderen en straatjeugd opgesteld, is:

“Een straatkind is elk jongen of meisje die nog niet volwassen is en voor wie de straat (in de breedste betekenis van het woord, inclusief ongebruikte woningen, woestenij enz.) zijn of haar gebruikelijke woonplaats en/ of bron van levensonderhoud is geworden en wie onvoldoende beschermd, gecontroleerd of begeleid wordt door volwassenen.”

(Williams, 1993:832)

Hoewel er problemen zijn met een goede en bruikbare definitie van straatkinderen is deze toch noodzakelijk. Wanneer straatkinderen niet benoemd worden kan het zijn dat

ook hun problemen onbenoemd blijven en er dus ook geen hulp kan worden geboden aan deze kinderen (Williams, 1993). Zolang men zich bewust is van het logge en homogene karakter van de term, en zolang men zich ervan bewust is dat de zelfidentificatie van de kinderen niet altijd hetzelfde is, kan de term toch gebruikt worden volgens Panter-Brick (2002). Hecht (1998) heeft op deze definitie echter veel commentaar omdat er veel onduidelijke termen in worden gebruikt. Bovenal worden op deze manier straatkinderen van over de hele wereld als een groep genomen, en wordt er weinig rekening gehouden met de verschillende contexten waarin de kinderen zich bevinden.

Hecht (1998 in Panter-Brick 2002:151) heeft onderzocht op welke manieren straatkinderen zichzelf zien. Hoewel op het eerste gezicht deze kinderen hetzelfde leven leiden, omschreven sommigen zich als straatkind en anderen niet. Het was hierbij niet van belang of zij kinderen van de straat of op de straat waren, maar de relatie die zij hadden tot de moederfiguur. Wanneer zij afstand hadden gedaan van de moeder identificeerde zij zich als een straatkind, anders niet. Dit wil niet zeggen dat deze moederfiguur ook de biologische moeder van de kinderen was. In de straten van Brazilië is het niet ongewoon dat de *unnurtured* kinderen van het ene gezin naar het andere verplaatst worden en dus niet opgroeien bij de biologische moeder. Verder blijkt uit zijn onderzoek dat moeders een veel grotere rol spelen in het leven van de kinderen dan de vaders.

Omvang en aard van het probleem straatkinderen

De omvang van het aantal straatkinderen is moeilijk vast te stellen. Dit heeft te maken met de definiëring van het woord. Sommige onderzoeken tellen alle drie de categorieën, andere alleen degene die op straat leven en geen enkele steun van de familie krijgen. Het aantal straatkinderen varieert hierdoor sterk in verschillende onderzoeken. Zo wordt het aantal straatkinderen in Brazilië tussen de 13 000 (geen enkele steun) en 30 miljoen (alle drie de categorieën) geschat (Hecht, 1998). Hij stelt dat in Brazilië het woord straatkinderen echter vooral gebruikt wordt voor kinderen die geen thuis hebben en dus op straat slapen. Dit aantal ligt op 7 miljoen (in tegenstelling tot de 30 miljoen wanneer ook kinderen worden meegeteld die niet op straat slapen). Wanneer dit aantal echter wordt vergeleken met een totale populatie van 114 miljoen inwoners, zou 6 procent van de bevolking straatkind moeten zijn. Tijdens zijn onderzoek bleek dit aantal

significant minder te zijn. (Op basis van deze berekeningen zouden er 80 000 straatkinderen in de stad moeten zijn, terwijl hij er iets meer dan 200 heeft gevonden). Wereldwijd wordt het aantal straatkinderen geschat op 100 tot 150 miljoen. Hierbij worden alle drie de categorieën geteld. Van elke tien straatkinderen is er slechts één een meisje (Amnesty International, 2003). Het aantal straatkinderen groeit nog elke dag. Ongeveer 40% van het totale aantal straatkinderen is afkomstig uit Latijns-Amerika (Homeless Child, 2006-2008). Alleen in Guatemala-Stad wonen al 4000 straatkinderen (Ovaa, 2000).

Straatkinderen komen meestal uit armere gezinnen, met ouders die de kinderen weinig controleren en die weinig inkomen hebben. Vaak drinken deze ouders veel. Dakloze tieners hebben soms kinderen, die in dat geval automatisch tot de groep straatkinderen behoren (Panter-Brick, 2002). De kinderen die op straat terecht komen zijn veelal op zoek naar werk, uit eigen beweging of gestuurd door hun ouders (Pare, 2003).

Er bestaan veel stereotypen over kinderen die op straat leven. Ze zouden allemaal lijm snuiven, de meisjes zouden prostituees zijn, de jongens zouden junkies zijn en de wat oudere tieners, zeker die met een donkere huidskleur, zouden gevaarlijk zijn (Panter-Brick, 2002). Helaas zijn de meeste van deze stereotypen gebaseerd op de dagelijkse waarheid (Ovaa, 2002).

D'Abreu et al. (2001) hebben straatkinderen in Brazilië vergeleken met niet-stratkinderen. Er werd gekeken naar de verschillende rolmodellen die kinderen hebben, hoeveel en wat voor soort contact zij hadden met hun ouders en hun fysieke groei. In alle opzichten zijn straatkinderen slechter af dan niet-stratkinderen. Zij hebben onstabiele rolmodellen, weinig contact met ondersteunende volwassenen en groeien minder goed. Een van de verklaringen voor een slechtere groei is het gebrek aan voedsel. Hierdoor zijn de kinderen meer vatbaar voor ziekten. Daarnaast zijn zij ook minder gemotiveerd en nieuwsgierig dan hun jaargenoten (Prince et al., 2002).

Ook op psychologisch vlak zijn de kinderen kwetsbaar. Zij hebben veel te maken met stress en angsten. Helaas zien veel kinderen de organisaties die hen proberen te helpen als negatief, waardoor deze organisaties de kinderen alleen maar meer stress oplevert (Kidd, 2003). De kinderen zelf hebben in het alledaagse leven weinig macht, weinig zelfvertrouwen en zijn zich niet bewust van hun potenties en de gevolgen van de keuzes die zij maken (Pare, 2003). Maar ook sociale interactie, hoe mensen met elkaar omgaan,

leren zij alleen op straat. Omdat deze interacties op een andere manier verlopen dan normaal, kunnen zij problemen ondervinden wanneer zij willen terugkeren in de alledaagse maatschappij (Munene en Nambi, 1996).

Echter, straatleven is, volgens Williams (1993), niet in alle opzichten slecht. Soms draagt het zelfs bij aan cognitieve vaardigheden, omdat de activiteiten die kinderen op straat ondernemen deze vaardigheden verbeteren. Omdat de kinderen op straat geen of onverantwoordelijke ouders hebben moeten zij veelal voor zichzelf zorgen (Panter-Brick, 2002). De kinderen leren wat zij moeten weten om te overleven op straat, bijvoorbeeld hoe zij aan eten moeten komen. Hierdoor zijn zij al op jonge leeftijd zelfstandig. Daarnaast zijn de motorische vaardigheden van deze kinderen beter ontwikkeld (Bermúdez in Gigengack, 1990:23). Door het rennen en klimmen wanneer zij vluchten voor de politie zijn zij hier beter in dan hun leeftijdsgenootjes. Daarnaast zijn zij zelfstandiger en blijven rustiger in een vreemde situatie. Ook kan het werk dat een kind op straat doet, en het inkomen dat hierbij hoort, bijdragen aan het bij elkaar houden van de familie. Daarnaast kan het voor de kinderen goed zijn om (even) weg te gaan uit de thuissituatie omdat ze mishandeld worden of omdat er veel spanning is in huis (Williams, 1993).

Wie zijn straatkinderen

Volgens Chrisman (1992) 'werkt' het merendeel van de straatkinderen. De meesten wassen voorruit van auto's, 'beschermen' geparkeerde auto's, bedelen of houden zich bezig met kleine diefstal. Ook worden sommige kinderen door drugsdealers gebruikt als uitkijkpost of als koerier. De kinderen krijgen hun loon dan vaak uitbetaald in de vorm van marihuana of *inhalers*. Doordat de kinderen op een jonge leeftijd in een vijandige omgeving komen gebruikt het merendeel van hen drugs of snuift lijm om aan hun dagelijkse realiteit van armoede, honger en wanhoop te ontkomen (Chrisman, 1992).

Daarnaast beschrijft Gigengack (2006) dat straatkinderen zich onderscheiden door een eigen lichaamstaal en geur. Omdat de kinderen weinig tot geen sanitaire voorzieningen hebben is hun zweetlucht goed te ruiken. Ook de geur van rottend eten, wat deze kinderen soms bij zich dragen, waren kenmerkend voor straatkinderen. De mengeling van deze geuren noemt Gigengack de geur van extreme armoede. Een andere belangrijke geur dat rond deze kinderen hing was de geur van oplosmiddelen en lijm.

Er zijn verschillende redenen dat kinderen op straat belanden. Plummer et al. (2007) hebben onder straatkinderen in Sudan onderzocht waarom kinderen op straat terecht zijn gekomen. Meer dan 70% van alle kinderen gaf aan dat dit kwam door armoede in het gezin. Het gezin had geen geld voor school, waardoor kinderen op straat gingen leven. Ook kwamen de kinderen op straat omdat er thuis te weinig eten was. Een andere reden is de dood van (een van de) ouder(s). Onder straatkinderen werd ook opvallend vaak als reden gegeven psychische en fysieke mishandeling. Door kinderen die alleen op straat werkten werd dit geen enkele keer genoemd. Ook door oorlog en aanhoudende droogte werden de kinderen gedwongen om op straat te leven. Een laatste reden was het hebben van vrienden die al op straat leefden en die hen overhaalden. Het straatleven leek interessant en kinderen vonden het thuis saai. Hecht (1998) geeft aan dat ook kinderen in Brazilië op straat gaan leven door armoede in het gezin. Dit betekent niet per se dat de banden met hun familie verbroken worden (Pare, 2003). Maar ook mishandeling thuis wordt door Hecht gezien als een belangrijke reden om op straat te gaan leven. Gigengack (1992) geeft daarnaast aan dat het niet altijd zo is dat het gezin de kinderen afstoot, maar de straat de kinderen ook aantrekt. Op de straat zijn geld, vriendschap, avontuur en vrijheid te vinden.

Echter, niet alle kinderen die in armoede leven besluiten om op straat te gaan leven. De perceptie van het kind zelf speelt hierin een erg belangrijke rol (Pare, 2003). De kinderen geven aan zichzelf te zien als slachtoffers van misvattingen en geweld en zijn daarom de straat op gegaan (Visano, 1990 in Pare 2003:2). Ze besluiten op straat te blijven omdat ze het geld dat ze daar verdienen dan zelf kunnen besteden en niet hoeven in te leveren bij hun ouders.

Wat zijn de basisbehoeften van kinderen?

Om te overleven moeten aan de basisbehoeften worden voldaan. Wanneer niet aan deze behoeften voldaan wordt op straat of bij arme gezinnen, moet hulp geboden worden. Om te weten waar men op moet letten bij het analyseren van de omstandigheden en de eventuele hulp die later geboden kan worden is het van belang de belangrijkste basisbehoeften duidelijk voor ogen te hebben.

Prince et. al. (2002) volgen de vier basisbehoeften die Maslow gedefinieerd heeft en passen deze toe op kinderen in armoede. De eerste behoefte is de fysiologische behoefte. Hieronder vallen voedsel, kleding en een schuilplaats. Wanneer niet aan deze behoefte

wordt voldaan zal een kind omkomen. Dat dit onder armere kinderen een groter probleem is blijkt uit de sterftecijfers. Arme kinderen hebben anderhalf keer zoveel kans om voor hun 14de te komen overlijden. Dit komt mede doordat zij geen goede medische zorg kunnen betalen. Arme kinderen hebben daarnaast bijna elke dag honger. Hun families kunnen hen niet genoeg voeden. Volgens Plummer et al. (2007) hebben straatkinderen in Sudan vaak beter en gevarieerder eten dan toen ze bij hun familie woonden.

De tweede behoefte is waarschijnlijk het moeilijkst te bevredigen en is de behoefte voor veiligheid. Hierbij horen stabiliteit, bescherming en geen last hebben van stress en angst (Elton, 1996 in Prince et al., 2002:29). Wanneer dit niet in de juiste mate aanwezig is kan dit zelfs leiden tot gezondheidsrisico's, zoals verhoogde bloeddruk (Prince et al., 2002). Omdat straatkinderen veelal in onveilige situaties leven wordt hun gezondheidsrisico ook groter. Daarnaast moeten de kinderen zich veilig voelen. Wanneer dit niet het geval is zullen zij zich niet volledig ontwikkelen. Ook hersenfuncties worden beïnvloed door stress en angst. Bij arme kinderen is het deel verantwoordelijk voor de *'flight or fight'* reactie sterker ontwikkeld dan bij anderen, ten koste van de capaciteit om abstract en rationeel te denken (Prince et al., 2002).

De derde behoefte is die van ergens toe behoren en geliefd zijn. Kinderen die positieve en betrouwbare stimulans krijgen van anderen hebben meer kans op succesvolle en zekere relaties. De interactie met kinderen door ouders hangt echter nauw samen met de financiële positie van de ouders. Wanneer de financiële positie verslechterd worden de ouders minder verzorgend en worden meer inconsistent met discipline en bestraffing (Prince et al., 2002). In het onderzoek van McDonald et al. (2009) is gebleken dat geweld binnen de familie een grote invloed heeft op de kinderen. Zij zijn getuigen van dit geweld, en in sommige gevallen ook van verkrachting van de moeder. In deze gevallen nemen zij vaak het gedrag van de ouder over waar zij zich het meeste mee identificeren. In de meeste gevallen is dit de ouder van dezelfde sekse (McDonald et al, 2009). Daarnaast dragen drugs- en alcoholmisbruik bij aan het niet goed behandelen van kinderen. Wanneer de kinderen zich niet geliefd voelen door hun ouders zoeken zij dit ergens anders. Helaas kunnen instellingen, zoals scholen of opvangtehuizen, deze behoefte vaak niet bevredigen. Hierdoor kunnen de kinderen zich niet identificeren met deze instelling en zullen deze willen verlaten (Prince et al., 2002).

Deze behoefte is terug te zien in het straatleven, waar kinderen zich bij groepen voegen (Kudrati, 2008).

De vierde behoefte is die van zelfrespect. Armoede draagt bij aan de lage zelfwaardering die kinderen in armoede van zichzelf hebben. Kinderen in armoede doen het ook minder goed op school door de lage zelfwaardering die zij hebben. Wanneer kinderen niet verwachten het goed te doen zullen zij hierdoor minder hun best gaan doen. Als gevolg richten zij zich op kinderen van gelijk niveau, waarvan zij wel beloningen krijgen. Om te zorgen dat de kinderen voldoende zelfrespect hebben moeten zij het uiterste van zichzelf vragen. Prince et. al. (2002) geven het onderwijs hierin een belangrijke rol.

De verbeteringen voor het toekomstperspectief

Het overleven op straat is vaak een uitzichtloos bestaan. Hoewel er voldoende redenen zijn voor de kinderen om op straat te blijven wonen, is het niet vreemd om te denken dat zij niet hun hele leven daar willen blijven. Uiteraard moet als eerste de basisbehoeften van de kinderen worden bevredigd om aan een toekomst te kunnen denken. Volgens Kudrati et al. (2008) kan voor een betere toekomst worden gezorgd door de kinderen van straat te halen. Zowel Kudrati et al. (2008) en Kidd (2003) zijn van mening dat er zo vroeg mogelijk in het straatbestaan van het kind moet worden opgetreden. Op dat moment kunnen de kinderen het makkelijkste beïnvloed worden en hebben zij nog geen banden met de straat. Kudrati et al. stellen dat er diensten moeten komen voor de kinderen op de straat zelf. Deze moeten de gezondheid en veiligheid van de kinderen verbeteren. Er moeten re-integratieprogramma's komen, zodat de kinderen vrijwillig en blijvend de straat verlaten. Uit hun onderzoek bleek ook dat de meeste kinderen die in opvangtehuizen zijn geplaatst het onderwijs dat ze kregen het meeste waardeerden.

Omdat de straatkinderen hun vrijheid van het straatleven zeer waarderen moet worden gezorgd dat deze hen niet afgenomen wordt, omdat zij dan terug zullen willen keren naar de straat. Kidd (2003) stelt voor om de kinderen in een nieuwe gezinssituatie te plaatsen waar zij kunnen herintegreren. Hierbij moet worden opgepast dat dit nieuwe gezin goed op het kind let en dat de nieuwe situatie niet mag lijken op de oude, omdat kinderen dan eerder de kans hebben in hun oude patroon te vervallen. Indien zij in een opvangtehuis of kamp worden geplaatst is deskundige begeleiding, liefst door de lokale

bevolking, noodzakelijk. Omdat veel straatkinderen verslaafd zijn aan lijm zijn afkickklinieken nodig om de kinderen daar van af te helpen.

Verder is een goede educatie nodig, zowel op basiskennis, zoals schrijven, lezen en rekenen als kennis van gezondheid (Kidd, 2003). Deze kennis is nodig om de kinderen gezond te houden. Uit het artikel van Kudrati et al. (2008) blijkt dat de kennis van gezondheid en met name de gezondheid met betrekking tot seksuele handelingen vaak gebrekkig is.

Tenslotte geeft Duncan (1996) in zijn onderzoek aan dat een positieve houding naar de toekomst veel kan bijdragen aan die toekomst. Dit helpt hen ook om te gaan met eventueel nare ervaringen die zij hebben gehad in het verleden. Helaas hebben kinderen met een nare achtergrond vaak een pessimistische kijk op hun toekomst (Nolen-Hoeksema, 1992)

De belangrijkste bevindingen besproken in dit theoretisch kader zijn de verschillende basisbehoeften en de voorwaarden voor een kans op een toekomstperspectief. De vier soorten basisbehoeften moeten worden bevredigd om de kinderen een toekomst te kunnen geven. Voldoende eten, veiligheid, liefde en zelfrespect staan hierbij centraal. Vervolgens zijn de voorwaarden voor een toekomstperspectief belangrijk. Kudrati et al. (2008) doen verschillende voorstellen om dit te bewerkstelligen. Een belangrijk aspect hiervan is dat de kinderen van straat moeten worden gehaald, en zo mogelijk moeten herintegreren in een familie. Daarnaast is de scholing van de kinderen van belang, net als een goede gezondheidszorg. Dit alles moet gebeuren onder deskundige begeleiding. Duncan (1996) en Nolen-Hoeksema (1992) geven aan dat bij dit alles de houding van de kinderen een groot effect heeft. Er zal dus gezorgd moeten worden dat de kinderen zelf het idee hebben dat hun toekomst positief zal zijn.

De context van het onderzoek

In dit hoofdstuk zal ik de algemene achtergrond van Guatemala schetsen. Hierdoor zal men een beter idee krijgen over Guatemala en zijn geschiedenis. Later in deze scriptie kan het probleem straatkinderen dan geplaatst worden in de context en heeft men een idee hoe dit probleem tot stand is gekomen en waarom het vandaag de dag nog steeds een probleem is. Er zullen verschillende factoren besproken worden die invloed hebben gehad op de bevolking en dus ook de straatkinderen van Guatemala. Als eerste zal kort de politieke geschiedenis van Guatemala besproken worden omdat het beleid van de regering veel invloed heeft gehad op verschillende facetten van het dagelijks leven in Guatemala. Hieronder vallen racisme, geweld, armoede, onderwijs en gezondheidszorg. Ook deze onderdelen zullen besproken worden omdat de condities hiervan bij hebben gedragen en nog steeds bijdragen aan het bestaan van straatkinderen.

Politieke geschiedenis

Guatemala kent een veel bewogen politieke geschiedenis. Vanaf de tijd dat Guatemala onafhankelijk werd in 1847 werd het geregeerd door dictators, de meeste van militaire afkomst. In 1871 kwamen de liberalen aan de macht onder leiding van Justo Rufino Barrios. Hoewel hij net als zijn voorganger een dictator was, werd tijdens zijn bewind het land gemoderniseerd en werden er wegen, scholen en een modern banksysteem opgezet. In 1944 begon de 10 jaar democratische lente. Tijdens de Oktoberrevolutie werd president Ponce afgezet en kwamen er voor het eerst vrije verkiezingen. Juan José Arévalo werd de nieuwe president en maakte een begin met onder andere een systeem van sociale zekerheid, een moderne gezondheidszorg en nieuwe arbeidswetten. Zijn opvolger zette deze trend voort maar werd afgezet door een leger huurlingen die steun kregen van de Amerikaanse regering. Hierdoor werd Guatemala weer veranderd in een dictatuur. Er ontstond een burgeroorlog die 36 jaar zou duren en waarin 93% van alle mensenrechten werden geschonden. Er waren verschillende aanvallen vanuit guerrilla bewegingen op de zittende regering, die afgeslagen werden. De regering reageerde op deze aanvallen met acties waarbij 100 000 tot 150 000 mensen gedood werden of verdwenen. Uiteindelijk werden in 1996 de Vredesakkoorden getekend, waarbij het leger een kleinere rol werd toebedeeld (Jonas, 2001 en Zoon, 2007).

Etniciteit

Toen de Spanjaarden in 1924 in Guatemala aankwamen, werd er een tweedeling gemaakt in de bevolking. Het gedeelte van de mensen dat Spaans leerde en hun levenswijze mengde met de Spanjaarden kreeg de naam *ladino*. Het andere deel, dat vasthield aan hun eigen taal en normen en waarden werden *indígenas* genoemd (Beckett and Pebley, 2003). De *ladino's* kregen meer macht en hadden betere toegang tot zaken als onderwijs en gezondheidszorg. In de huidige samenleving zijn de functies die de mensen bekleden veelal mede afhankelijk van de afkomst van een persoon. Zo zul je niet snel *indígenas* hoge functies zien bekleden. In het leger is bijvoorbeeld het grootste gedeelte van de gewone soldaten *indígena*, terwijl hun officieren voornamelijk bestaan uit *ladino's*. Sinds het begin van deze tweedeling zijn de contacten tussen de twee bevolkingsgroepen er niet beter op geworden. Een van de grootste beledigingen die men kan maken is een ander een 'indiaan' noemen, terwijl het grootste gedeelte van de bevolking uit indianen bestaat. Dit soort racisme is officieel wettelijk strafbaar tot een gevangenisstraf van vier jaar, maar deze straf is tot nu toe nog nooit opgelegd (Zoon, 2007).

Criminaliteit

Een ander groot probleem in Guatemala is de criminaliteit. Volgens cijfers van het UNDP is het aantal moorden met 120 procent toegenomen. Het moordcijfer van 2006 in Guatemala was 6 033, wat overeenkomt met 16,5 moorden per dag en dit aantal stijgt nog ieder jaar. Oorzaken van het vele geweld zijn onder andere de drugshandel en -productie die aan het toenemen is in Guatemala (Deibert, 2008). Ook jeugdbendes zijn een groeiend probleem, tweederde van alle vermoorden (en waarschijnlijk ook tweederde van de daders) zijn jongeren. Verder is er veel geweld tegen vrouwen en meisjes. Een verklaring voor het groeiend aantal criminelen is mogelijk de kleine kans dat een dader gestraft wordt. In slechts 3 procent van de gevallen van moord worden arrestaties verricht. Deze straffeloosheid leidt tot veel woede onder de bevolking, die soms met hele gemeenschappen het recht in eigen hand nam en overging tot lynchen van personen die verdacht werden van een misdrijf (Zoon, 2007).

Armoede

De armoede in Guatemala is hoog. 75 Procent van de *indígenas* en 38 procent van de *ladino's* leeft van minder dan 2 dollar per dag (Wereldbank, 2003). Het land zelf heeft nog veel schulden openstaan bij verschillende instellingen, hoewel critici zeggen dat zij deze schuld al zouden hebben weggewerkt wanneer niet bijna de helft van alle betalingen aan rente was opgegaan. Daarnaast zijn er veel problemen met de economie. Zo hebben werknemers in de eerste paar jaar van de 21ste eeuw bijna 20 procent van hun salaris moeten inleveren. Het overgrote gedeelte van de bevolking in Guatemala werkt echter in de informele sector. Hieronder vallen bijvoorbeeld de verschillende soorten straatverkopers (bijvoorbeeld verkoop van illegale CD's en DVD's en snoep), schoenpoetsers maar ook kleine bedrijfjes die zich niet willen legaliseren omdat dit teveel tijd in beslag neemt en te duur is (Zoon, 2007).

Voorzieningen

De infrastructurele voorzieningen in Guatemala zijn op sommige plekken zeer slecht. In sommige wijken van Guatemala-stad leeft een derde van de mensen zonder water, elektriciteit en riolering. Verder is er veel sprake van ondervoeding, extreme armoede en is gezondheidszorg niet voor iedereen beschikbaar. Zo heeft 80 procent van de doktoren zich in steden gevestigd, terwijl tweederde van de bevolking op het platteland leeft. In totaal heeft slechts 5 procent van alle *indígenas* toegang tot alle medische voorzieningen. Van de kinderen leidt 25 procent elke dag honger omdat er te weinig voedsel is. Scholing is daarnaast ook een groot probleem. In de rurale gebieden moeten de kinderen vaak meehelpen op het land. Dit 'werk' wordt soms gedaan naast school, maar in de meeste gevallen vervangt dit het naar school gaan helemaal. De kinderen worden vaak niet betaald maar moeten het gezin op deze manier ondersteunen. In de stedelijke gebieden gaan de kinderen over het algemeen wel naar school, al werken zij daarnaast vaak om hun familie te ondersteunen. Van de kinderen onder de 12 jaar werken er ongeveer twee miljoen. Het totale bedrag dat door kinderen wordt verdiend is groter dan het hele budget van het ministerie van onderwijs (Zoon, 2007). In de grote steden, en vooral Guatemala-Stad, zijn er vele straatkinderen die worden overgelaten aan hun lot en het mikpunt zijn van geweld. Dit geweld is niet alleen afkomstig van andere straatkinderen of burgers, maar ook van de politie, die deze kinderen behoort te beschermen (Zoon, 2007).

De omstandigheden waarin Guatemala zich bevindt zijn dus verre van ideaal. Het gewelddadige verleden van Guatemala heeft een sterke invloed gehad op de hedendaagse situatie. Met de ongelijkheid tussen de bevolkingsgroepen, de hoge criminaliteit- en armoedecijfers is het niet vreemd dat er hier straatkinderen voorkomen. Dit alles toont aan dat de omstandigheden in Guatemala in vele opzichten sterk verbeterd kunnen worden. De regering faalt echter concrete plannen te maken om de heersende armoede te bestrijden. In dit licht moet gekeken worden naar de straatkinderen in Guatemala en hieruit blijkt dat een oplossing voor dit probleem nog lang op zich kan laten wachten.

Parque Benito Juárez

De zon schijnt tussen de bomen van het park door. Omdat het al wat later op de middag is, begint het snel kouder te worden. De mensen in het park zitten op de bankjes waar de zon nog op schijnt. Anderen lopen haastig van de ene naar de andere kant van het park, rechtdoor, zonder op of om te kijken. Een groepje schoolmeiden slentert op een slakkengangetje langs de bankjes, waarbij ze regelmatig opmerkingen van jongens krijgen. Aan de kant van het park, die de schaduwen van de bomen niet bereikt, zitten twee jongetjes met hun houten schoenpoetskoffertjes. Ze zijn met elkaar aan het kletsen en lachen. Dan staan ze op en lopen langs de mensen om te vragen of die hun schoenen gepoetst willen hebben. Als ze klaar zijn met de schoenen van een klant wachten ze niet op elkaar, maar gaan op zoek naar een volgende. Na een aantal schoenen gepoetst te hebben zoeken ze elkaar weer op en lopen weg van het park.

Langs de Calzada Revolución ligt het park Benito Juárez (zie afbeelding 1). Het park ligt naast een grote, blauwe, barokke kerk omgeven door brede straten waar het verkeer constant overheen raast. Er hangt een wat koele sfeer. Door de hoge bomen die in het park staan is er veel schaduw wat het geheel een wat koudere aanblik geeft. In dit park zijn altijd veel kinderen aan het werk. Er zijn altijd wel drie of vier *lustradores* (schoenpoetsers) of *niños chicleros* (letterlijk kauwgomkinderen, kinderen die snoep verkopen), te vinden. Sommige van deze kinderen hebben een vaste werkplek, maar de meeste lopen rond met hun handeltje. Daarnaast zijn er ook kinderen die andere dingen verkopen, zoals armbandjes en ijs. Vooral de ijskarretjes vallen op in dit park. Deze worden niet alle door kinderen bemand, maar door mensen van alle leeftijden. Het is niet ongewoon dat er een hele familie ijsjes of snoep verkoopt in het park. Zij handelen dan allemaal in dezelfde dingen om zo extra geld te verdienen voor de familie. De kinderen die in dit park komen zijn hier niet op vaste tijden, maar naar eigen zeggen wel op vaste dagen. Dit is afhankelijk van de tijden waarop ze naar school gaan. Gaan ze 's morgens naar school, dan werken ze 's middags in het park of andersom. Rond een uur of zeven wordt het donker in Xela. Rond deze tijd zijn er weinig kinderen meer te bekennen in het park.

Rond het park Benito Juárez liggen de meer doorgaande straten. Dit is een van de vele stopplaatsen van de microbusjes die in Xela rondrijden. Vaste stopplaatsen lijken echter niet te bestaan totdat je de locatie van deze plaatsen weet. In deze gammele busjes vind je in de meeste gevallen naast een bestuurder ook een jongen die naar buiten roept wat de bestemming van het busje zal zijn. De leeftijd van deze omroepers ligt ongeveer tussen de 10 en 20 jaar. Het werk is op het eerste gezicht enigszins gevaarlijk omdat de jongens zich vasthouden aan een ijzeren stang die boven de schuifdeur van het busje is gemonteerd. De stem waarmee ze roepen klinkt iets rauwer dan de manier waarop kinderen normaal roepen. Ook die kinderen proberen op deze manier hun familie te helpen. De oudere jongens worden door de chauffeur betaald om om te roepen of om passagiers te verzamelen.

El mercado la Democracia

Op de grens van zone 3 naar zone 1 ligt de markt de Democracia. Op deze markt zie je veel verkopers met hun spullen. De verkopers van groente en fruit zitten langs de randen van de wegen. Door deze kraampjes en hun klanten kunnen de auto's niet meer goed over deze weg rijden. De verkopers zijn voornamelijk vrouwen en zij hebben hun kinderen meegenomen. In tegenstelling tot de klanten op de markt, dragen de meeste verkopers hun *traje*, de traditionele kleding van hun dorp. De kleding van de vrouwen is zeer kleurrijk, maar niet altijd even schoon. Ook is duidelijk dat het niet de *trajes* zijn van de stad Quetzaltenango, die bestaan uit wijde, blauwe rokken met een lint richting de zoom met kleuren in geeltinten, maar van dorpjes die om de stad heen liggen. Rond het centrale gebouw op de Democracia bestaan de kraampjes uit tafeltjes met een luikje erboven met kleine elektronica of illegale CD's en DVD's. Bij deze kraampjes verkopen ook kinderen de goederen. De kinderen zijn in dit geval rond de 12 jaar. Ook bij de omringende kledingkraampjes zitten kinderen. Meer dan eens zitten zij hier zonder volwassene om zich heen, maar alleen of met een vriendje. Wanneer men in de wat meer afgelegen straatjes komt zitten er vaak groepjes van twee of drie kinderen bij elkaar. Soms met een koffertje om schoenen te poetsen, maar vaak ook met een rugzakje waar spulletjes inzitten om te verkopen. In de ochtenden zijn er beduidend meer kinderen in deze straatjes dan in de middagen. De kinderen werken ook bij de vaste winkels die de Democracia bezit. Zij zetten kastjes in elkaar, verkopen snoep en maken de stoep schoon.

De spelletjeshallen

Wanneer we de spelletjeshal betreden is het erg donker. Het enige licht komt van twee kleine TL-balkjes en het beetje licht dat vanaf de straat de ruimte in kan komen. Hoewel het op straat nog zeer druk was geweest, lijkt hier al dat geluid te verstommen. Het enige wat te horen is zijn de geluiden die van de spelletjeskasten komen waarmee de ruimte is volgepropt, en het snel indrukken van knoppen. De ruimte is voor meer dan de helft gevuld met kinderen. Jong, oud, in schooluniform of eigen kloffie. Ze staren gefixeerd voor zich uit naar het scherm en lijken niks meer van de omgeving te merken. Bij sommige jongens staat een groepje kinderen te kijken. Als de jongen afgaat geven ze hem complimenten voor zijn goede spel en zoeken dan een andere kast op om het spel te volgen.

Deze spelletjeshal zit in de gang naar een kleine parkeerplaats op de Democracia. Ondanks dat de ruimte wat bedompt overkomt is de hal altijd druk bezocht door de kinderen. Veel van de spellen zijn vechtspelletjes, maar er zijn ook minder gewelddadige spellen zoals Mario Bros of zoekspelletjes. Afhankelijk van het soort spel kost een keer spelen 25 of 50 *centavos* (omgerekend 2,5 of 5 eurocent). Er komen in deze hal verschillende soorten kinderen in de leeftijd tussen de 8 en 13 jaar. Er wordt niet alleen gespeeld, maar de kinderen, ook al kennen ze elkaar niet, komen bij elkaar kijken en wanneer het een spel voor twee personen is spelen ze ook tegen elkaar. Het merendeel van de kinderen zit op school en zijn in de spelletjeshal in hun schooluniform. Veel van de kinderen geven hier het geld uit dat zij op straat hebben verdiend. Het is een favoriete plek om naar toe te gaan tussen het werken op de straat door. Er zijn dan ook kinderen die hier vele uren doorbrengen.

Een paar straten verderop bevindt zich een andere hal. Toen ik met een paar kinderen deze hal bezocht waarschuwden ze mij dat er alleen maar jongens in deze hal kwamen, en dat ze wat ouder waren dan in de andere hal. In deze spelletjeshal zaten inderdaad ouderen kinderen/pubers van 12 tot 18 jaar. In deze hal kon echter meer licht doordringen dan in de andere, waardoor de hal een opener en veiligere sfeer had. In tegenstelling tot de eerste hal waren hier ook motoren waarop je zelf moest bewegen. Deze waren bij de jongeren kinderen redelijk populair, terwijl de oudere kinderen het

bij de vechtspelletjes hielden. In deze hal was de belangstelling voor de spellen van de andere ook groter. Vaak werd er meegekeken bij de buurman en commentaar gegeven. De jongere kinderen vonden het echter wel eng om dicht bij de oudere jongeren te staan.

Calzada Revolución

De weg met het meest doorgaande verkeer in Xela is de 4de Calle in Zona drie, ook wel Calzada Revolución genoemd. Deze weg voert langs het busstation, de markt La Terminal, richting het grootste winkelcentrum in Xela, de Hiper Pais. Dit is ook een van de weinig wegen waar gebruik wordt gemaakt van stoplichten. Van deze stoplichten worden door verschillende mensen gebruik gemaakt. Dat de auto's moeten stoppen voor de stoplichten, geeft de *limpiavidrios*, ruitenwassers, de mogelijkheid de voorruit van de auto's schoon te maken tegen een kleine vergoeding. Daarnaast zijn er kinderen die zich als clown verkleden, *payasos* genoemd, die een kleine voorstelling houden voor de wachtende auto's. Bij de *payasos* kan er een onderscheid gemaakt worden tussen *malavaristas* en *zancos*. Dit zijn kinderen die jongleren of respectievelijk op stelten lopen. Op de stoep langs deze zelfde weg zaten bedelaarsters. Dit waren kinderen of jonge moeders met hun baby's. Hoewel bedelaars op andere plaatsen in Xela dit deden omdat zij lichamelijk aandoeningen hadden, is er bij deze meisjes, zover ik kon nagaan, geen sprake van. Ook deze meisjes droegen, net als de marktvrouwen, hun *trajes*, waardoor duidelijk was dat zij niet uit Xela zelf kwamen maar uit de omliggende dorpen.

Parque Central

Het centrale park is een zeer rustig park met weinig werkende kinderen. Hier werken vooral volwassen schoenpoetsers en het kan zijn dat er een verkoper langs de bankjes loopt om zijn lappen stof te verkopen. Deze verkopers zijn vaak erg opdringerig en zullen niet snel weggaan zonder iets aan je verkocht te hebben. 's Morgens en 's avonds zijn er meer verkopers aan het werk, met name kinderen. De meeste hebben een ijzeren inklaprekje bij zich en een grote rieten mand met spullen, waarin zij vooral snoep hebben liggen. Met deze mand gaan zij langs de mensen om spullen te verkopen. In tegenstelling tot de volwassen verkopers dringen zij niet sterk aan tot het kopen van hun goederen. Wanneer zij even willen uitrusten klappen zij hun rekje uit en zetten daar de mand op, zodat mensen hun waar goed kunnen zien. Het zijn echter niet alleen

kinderen die met deze manden met snoep rondlopen, ook veel volwassen vrouwen proberen op deze manier geld te verdienen.

Daarnaast kan met in het park soms *lustradores* vinden. De *lustradores* zijn zeer gemakkelijk te herkennen. Ze hebben altijd een houten koffertje bij zich met daarin alle benodigdheden om schoenen te poetsen. De houten koffertjes zijn zeer praktisch ingericht met bovenop een steuntje waarop de klant zijn voeten kan zetten, maar die ook gebruikt kan worden als hengel wanneer het koffertje is dichtgeklapt. Verder zijn hun handen altijd vies, omdat zij hiermee de schoenpoets op de schoenen smeren. Zij vragen aan de mensen die op de bankjes zitten of zij hun schoenen gepoetst willen hebben. Meestal lopen ze met zijn tweeën, maar er zijn weinig kinderen die hier naartoe komen om te werken.

Hoewel er dus genoeg kinderen in Xela zijn die veel van hun vrije tijd op straat doorbrengen, hebben alle kinderen waarmee ik gesproken heb een familie bij wie zij wonen. Er zijn zelden kinderen die van de straat hun huis hebben gemaakt. Wanneer dit echter wel voorkomt zijn er in Xela meerdere instellingen waar de kinderen worden opgevangen. Dit kan gebeuren via een oplettende buurvrouw, maar ook door de politie. Mag het in steden van andere landen zo zijn dat straatkinderen een groot probleem vormen en dat de politie hun grootste vijand is, in deze stad is dit niet het geval. Wanneer een kind op straat wordt gevonden wordt hij of zij overgedragen aan een gemeentelijke instelling. Behalve dit heeft de politie geen officieel beleid ten opzichte van straatkinderen.

Hoofdstuk 4, De kinderen in de Hogar

El Hogar Abierto is een van de vele organisaties die zich in Xela inzetten voor straatkinderen en kinderen uit achtergestelde milieus. De organisaties zijn grofweg onder te verdelen in twee categorieën; de overheidsorganisaties en de particuliere organisaties. De organisaties die vanuit de overheid zijn opgezet hebben striktere regels, en mogen geen informatie geven over de kinderen die bij hen wonen. De particuliere organisaties zijn hier veel opener in, en zijn blij met alle soorten hulp.

Organisatie

Bovenaan de heuvel naast het Parque Calvario ligt Hogar Abierto. Wanneer je hier voor het eerst door de straat zou lopen, zou het niet eens opvallen. Het is een normaal, wat breder huis met een hek ervoor. De inrichting van het huis is er sterk op gericht zoveel mogelijk kinderen te kunnen onderbrengen. Op de benedenverdieping bevindt zich het kantoor van de leiding, een huiskamertje, drie slaapkamers met ieder twee stapelbedden en een badkamer. Boven bevinden zich nog twee andere slaapkamers, een keuken en een grote gemeenschappelijke ruimte. De Hogar heeft een kleine binnenplaats waar de kinderen kunnen voetballen. Hoewel het huis in goede staat is, is duidelijk dat het een huis is waarin geleefd wordt. Hier en daar een kapotte stoel, een afgesleten bank, gammele bedden en veel foto's van kinderen aan de muur.

De ijzeren kast zonder deuren staat in de hoek van de kamer. Hij strekt bijna tot het plafond, en geeft zo de indruk een kolossale reus te zijn naast het schamele tafeltje en de aftandse bedden. De inhoud van de grote grijze kast kan alleen maar omschreven worden als één grote zooi. De vier planken in de kast zijn nauwelijks zichtbaar door de wirwar van kledingstukken die op alle mogelijke manieren in de kast zijn gepropt. Shirts, broeken, onderbroeken, alles ligt onopgevouwen door elkaar. De kwaliteit van de kleren loopt uiteen. Op de tweede plank ligt een nieuw uitziend voetbalshirt van de voetbalclub Barcelona. Daarnaast een spijkerbroek zonder rits die eruit ziet alsof hij ieder moment van ellende uit elkaar kan vallen. Een aantal shirts van de Quetzaltrekkers is te herkennen. Hoe in deze wirwar van kleren ooit iets teruggevonden kan worden is mij een raadsel. De kinderen pakken echter zonder problemen uit de kast wat van hen is.

Hogar Abierto is onderdeel een particuliere organisatie. Zij vallen onder EDELAC (Escuela de la Calle), een school die voor het onderwijs voor kinderen uit extreem arme families zorgt. Alle kinderen van de Hogar gaan hier naar school. Een andere organisatie die onder EDELAC valt is Quetzaltrekkers. Quetzaltrekkers is een organisatie die excursies organiseert. Dit wordt gedaan door vrijwilligers, waardoor de gehele opbrengst van deze excursies ter beschikking wordt gesteld aan goede doelen, waaronder Hogar Abierto. De vrijwilligers van Quetzaltrekkers dineren elke dinsdag en voetballen elke woensdag met de kinderen van de Hogar. Wanneer er weinig aanmelding zijn voor de excursies die zij organiseren mogen de kinderen mee. Andere vormen van steun krijgt de Hogar van lokale restaurants, die allen een keer per week eten doneren.

In 1996 werd voor het eerst een opvangtehuis geopend in Xela. In 1999 werd deze heropend onder de naam Hogar Abierto. Hier worden kinderen ondergebracht die op straat leven of werken, of wonen bij families in extreme armoede of met geweld. Het uitgangspunt van de Hogar is om kinderen op te vangen voordat zij permanent op straat belanden en hen daarna te helpen terug te keren naar hun familie of hen een positief toekomstperspectief te geven. De enige 'eis' die aan de kinderen wordt gesteld om toegelaten te worden tot het huis is dat zij hun leven willen veranderen en ertoe bereid zijn hiervoor te werken. De kinderen mogen tot hun 18^e bij de Hogar blijven wonen, daarna moeten zij eigen woonruimte zoeken. Op het moment van onderzoek biedt Hogar Abierto onderdak aan 18 kinderen, waarvan er zeven permanent op de Hogar verblijven.

De situatie in de Hogar is nu zo dat het merendeel van de kinderen in het weekend naar hun familie gaat op zeven kinderen na. Zij zijn in het weekend vrij en mogen ze zelf bepalen of ze naar de kerk gaan als ze daar behoefte aan hebben of dat ze thuis bijvoorbeeld tv blijven kijken. Soms worden er in het weekend activiteiten georganiseerd en dan blijven alle kinderen daar. De Hogar heeft twee leidinggevenden en krijgt hulp van vrijwilligers. De vrijwilligers moeten minstens vijf weken beschikbaar zijn om te helpen, maar aan hen worden verder weinig eisen gesteld. Alejandro³ heeft de leiding overdag op doordeweekse dagen en een keer in de twee weken in het weekend. Diego heeft de leiding vanaf zes uur 's avonds tot zeven uur 's ochtends. Hij woont

³ De namen in dit stuk zijn omwille van de privacy van de informanten gefingeerd.

permanent in de Hogar en slaapt daar overdag in zijn eigen kamer. Deze twee mannen zijn op de momenten dat zij werken alleen (met uitzondering van eventuele vrijwilligers) verantwoordelijk voor de kinderen en hun huiswerkbegeleiding, en moeten ook administratieve zaken regelen. Zij houden daardoor geen tijd over om naast het huiswerk actief met de kinderen bezig te zijn.

Activiteiten van de Hogar

De Hogar heeft een strakke dagindeling. Een dagdeel gaan de kinderen naar school, het andere dagdeel wordt huiswerk gemaakt. De rest van de tijd zijn zij vrij om te doen wat zij willen. Ze kunnen bijvoorbeeld naar het Parque Calvario, waar zich een basketbalveld bevindt. De meeste tijd voetballen zij echter op de kleine binnenplaats van de Hogar of stoeien met elkaar. Enkele wekelijkse activiteiten zijn het dineren en voetballen met de Quetzaltrekkers en het eten ophalen bij de diverse donoren.

De Hogar wil ook andere families steunen en heeft daarom een aantal projecten waaraan de kinderen meewerken. Iedere vrijdag worden er koekjes gebakken voor de mensen die meegaan op excursies van de Quetzaltrekkers. De koekjes die zij teveel bakken mogen ze verkopen op straat. Daarnaast verkopen zij zelf samengestelde schoonmaakmiddelen. Voor een speciale gelegenheid hebben zij ook twee weekenden chocobananen verkocht. De opbrengst hebben zij later persoonlijk aan de moeder van een arme familie gegeven.

De achtergrond van de kinderen

Doordat ik zowel de achtergrond als de huidige situatie van de kinderen kende wist ik bijvoorbeeld dat sommige van de kinderen pas enkele jaren naar school gingen, ondanks dat ze al 13 of 14 jaar oud waren. Ook waren de interesses van de kinderen soms zeer opmerkelijk, bijvoorbeeld de grote seksuele interesse die zij hadden. Dit zou een issue kunnen worden in hun toekomst, aangezien zij hier veel nadruk op leggen.

De achtergrond van de kinderen die in de Hogar verblijven zijn zeer uiteenlopend. Sommigen hebben nog familie waar ze in de weekenden en in vakanties naartoe gaan, andere zijn wees of de situatie thuis is zo dat ze daar ook niet in de weekenden naartoe kunnen. Een van die kinderen is dertienjarige Joaquin Rodriquez. Hij verloor zijn ouders toen hij jong was. Dit is een stukje van zijn verhaal dat hij heeft geschreven toen hij drie jaar geleden in de Hogar werd opgenomen:

“Het begon allemaal toen ik vier jaar oud was. Mijn moeder was net gestorven en ik bleef samen met mijn vader achter. Na een tijdje kwam mijn vader een andere vrouw tegen en ging hij in Guatemala-Stad werken als klusjesman. Daar werd hij neergeschoten en ging hij dood. Mijn stiefmoeder begon mij vanaf dat moment te mishandelen. Ze schold me uit en sloeg me vaak. Ik kan me een keer herinneren dat ze me op de tafel had vastgebonden en een muntstuk had verwarmd. Deze legde ze op mijn buik. De afdruk van de munt kon ik naderhand duidelijk zien en het litteken zit er nog steeds.”

Verder schreef Joaquin dat zijn stiefmoeder heb veel sloeg, ze pakte een voorwerp wat bij hem in de buurt stond en sloeg hem daarmee op zijn hoofd. Daarnaast dronk ze erg veel. Toen hij zeven jaar was besloot hij om van huis weg te lopen. Hij nam een bus naar Xela en leefde daar een maand op straat. Hij had niks te eten. Een vrouw vond hem op straat en bracht hem naar de politie. Zij brachten hem naar Hogar Abierto waar hij sindsdien woont.

Ook het verhaal van Silvestre Arroyo Aguila, dertien jaar, is van deze ernst. Vroeger woonde hij in de bergen waar hij op de schapen en paarden lette. Daarnaast werkte hij op het land en moest planten water geven. Wanneer hij dit niet deed sloegen zijn moeder en stiefvader hem. Toen zijn broertje werd geboren werd hij samen met hem bij pleegouders geplaatst. Zijn moeder kwam hen echter weer halen. Wat daarna gebeurde is schrijnend:

“Omdat ze niet wilde dat ik zou ontsnappen sloeg mijn moeder me met een stok. Daarna hingen ze me op aan een boom en mijn stiefvader sloeg me met een zweep. Daarna wilden zij mijn voetzolen branden, zodat ik niet meer weg kon lopen. Dat lukten hen niet, maar ze lieten me wel de hele nacht aan de boom hangen. Mijn stiefvader strooide ook chilipeper in mijn ogen. Ze maakten mij los maar bonden me daarna weer vast aan de boom. Ze sloegen me veel tot ik op een gegeven moment niks meer voelde. Terwijl ik aan die boom vastzat heb ik veel gebeden.”

Uiteindelijk riep zijn moeder hem op een dag bij zich en zei tegen hem dat hij haar zoon niet was en zette hem op een bus richting Xela. Daar vond een vrouw hem op straat en zo kwam hij bij de Hogar terecht. Hij was toen 11 jaar.

Niet alle kinderen in Hogar Abierto werden in hun vroege jeugd geconfronteerd met extreem geweld. Wel delen allen ervaringen van armoede. Een voorbeeld hiervan zijn de broertjes Lorencio en Rafael Cuc, van vijftien en elf jaar. Zij wonen alleen door de week in de Hogar. Zij komen uit een heel arm gezin, waar niet altijd geld is om eten te kopen, laat staan schoolspullen. Zij wonen nu twee jaar in Hogar Abierto, en gaan ook pas vanaf die tijd naar school. Rafael, de jongste van de twee, zit nu al op een hoger niveau dan zijn oudere broer. Ook Jaime van 10 jaar oud komt uit een erg arm gezin. Hij woonde vroeger met zijn familie in San Fransisco El Alto, in een golfplaten huisje met een aarden vloer. Tijdens hevige regenval moesten ze hun huis uit vanwege de grote modderpoelen die ontstonden op de vloer. Hij woonde samen met zijn vader, moeder, oma en broertjes en zusjes in het huisje. Hij vertelde me dat hij niet zeker wist of zijn vader ook de vader van zijn zusje was omdat zij hem nooit pappa noemde. Hoewel hij hier niet zeker van was noemde hij haar nog steeds zijn zusje. Zijn vader, die houthakker was, is waarschijnlijk vermoord nadat een aantal mannen hem kwam ophalen en daarna heeft Jaime hem nooit meer gezien. Zijn oma commandeerde hem altijd en zijn moeder dronk veel. Op een dag liet zijn moeder hem en zijn broertje en zusje achter in het park in Xela en werden ze gevonden door de politie die hen naar de Hogar bracht. Later is zijn moeder zijn broertje en zusje komen ophalen, maar omdat Jaime op school zat kon zij hem niet meenemen. Daarom is hij nu de enige die nog bij de Hogar woont.

De zesde jongen in de Hogar waar ik veel mee gepraat heb is Martinez Alvarez. Hij is nu acht jaar en woont ongeveer drie jaar in de Hogar. Daarvoor woonde hij bij zijn moeder en moest hij vaak op zijn jongere broertjes en zusjes passen. Zijn moeder sloeg hem vaak omdat hij niet deed wat ze zei en omdat hij veel 'vieze woorden' gebruikte. Om niet geslagen te worden sliep hij soms op de straat. Hij ging wel naar school toen hij nog bij zijn moeder woonde. Op school zagen ze op een dag een hele grote bult op zijn hoofd en belde de Hogar. Sindsdien woont hij daar, maar hij mist zijn broertjes en zusjes. Hoewel hij aangaf dat zijn moeder hem veel sloeg, bleek uit zijn gedrag dat hij haar erg miste. Zo zou zij hem een weekend komen opzoeken in de Hogar, waar hij erg naar uit zag. Op maandag bleek dat zijn moeder niet langs was geweest. Alhoewel hij zich sterk

hield, wilde hij niet over zijn moeder praten en als de andere kinderen hem hiermee begonnen te plagen werd hij erg kwaad.

Zoals duidelijk mag zijn hebben de kinderen te maken gehad met geweld, verwaarlozing en drankmisbruik. De stress die zij hiervan ondervinden heeft veel invloed op de manier waarop zij hun toekomst zien. Maar voordat we gaan kijken naar de toekomst moet eerst worden vastgesteld of aan de tegemoetkoming van de basisbehoeften wordt voldaan.

Hoofdstuk 5, Tegemoetkoming van de basisbehoeften

In dit hoofdstuk zal dieper worden ingegaan op de bevrediging van de basisbehoeften. De bevrediging zal per behoefte worden besproken, waarin de zowel de situatie van de kinderen in de Hogar als de kinderen die op straat werken aan bod zal komen. Ook zal ik kort de verschillen tussen de oude situatie voordat de kinderen in de Hogar woonden en de situatie nu bespreken. Zowel de manier als de mate van behoeftebevrediging zal ik hierin aan bod laten komen. Na de fysiologische en de veiligheidsbehoeften zal ik een groter stuk wijden aan de behoefte van groepsgevoel en geliefd zijn. Dit is denk ik de belangrijkste behoefte, aangezien zij deze behoefte in hun vroege jeugd vaak misten. Hierbij zal ik dieper ingaan op de manieren waarop de kinderen bestraft worden en elkaar bestraffen. Als laatste zal ik de behoefte aan zelfrespect bespreken.

Fysiologische behoefte

Hieronder vallen de behoeften als kleding, eten en een schuilplaats. De kinderen die op straat rondlopen zien er over het algemeen goed verzorgd uit. Ze hebben nette kleding aan die hen past en zien er niet ondervoed uit. Sommigen verkopen zelfs voedsel. Dat het geld belangrijker is dan het eten bleek toen ik voor mezelf, maar ook voor de twee verkopertjes een koekje kocht. Zij aten hun koekje niet op, maar legde het weer terug bij hun koopwaar. Dit staat in tegenstelling tot de kinderen die daadwerkelijk op straat hebben geleefd, zoals Joaquin. Hij gaf aan dat hij de maand dat hij op straat leefde grote moeite had om eten te vinden en de hele tijd honger had. Ook Rafael, Lorencio en Jaime vertelden me dat zij niet altijd te eten hadden.

In de Hogar wordt aan de fysiologische behoeftebevrediging goed voldaan. De Hogar is de schuilplaats van de kinderen. Er is altijd, dankzij de donaties van verschillende bedrijven en restaurants in Xela, genoeg te eten voor de kinderen en door het strakke dagschema krijgen de kinderen elke dag op dezelfde momenten te eten. De kleding die de kinderen aanhebben zijn ook donaties, onder andere van de organisatie Quetzaltrekkers. De kleding van de kinderen verschilt enorm in kwaliteit. Van het merendeel van de broeken werkt de gulp niet meer, de jongens liepen dan ook onveranderlijk met hun gulp open, en in sommige gevallen de knoop ook niet. De broek werd dan aangehouden door middel van een riem.

Veiligheidsbehoeften

Over de bevrediging van deze behoefte wat betreft de kinderen op straat kan weinig gezegd worden, omdat er nooit diepe gesprekken hebben plaatsgevonden met die kinderen. Ik weet dus niet of zij angsten en stress ondervonden in hun situatie en er dus voldaan wordt aan deze behoefte.

De thuissituatie van de kinderen die nu in de Hogar leven was hiervoor het grootste probleem. Er was veel sprake van mishandeling, waardoor de kinderen stress en angst ondervonden. Daarnaast dronken de ouders van de jongens veel, waardoor de stabiliteit van de leefomgeving sterk verminderde. Ook de armoede waarin de jongens zich bevonden droeg bij aan de onstabiliteit en een onveilig gevoel in hun leven.

Behoeft om ergens toe te behoren en geliefd te zijn

De kinderen waarmee ik op straat heb gesproken wonen allen bij hun familie. De meeste kinderen komen uit dorpjes uit de buurt, een enkeling uit Xela zelf. In het straatbeeld zag ik veel families die samenwerken om hun waar te verkopen. Vaak komt het voor dat zowel vader, moeder als zoon een mandje of karretje met een product hebben en die afzonderlijk proberen te verkopen. Verder heb ik de verschillende verkopers veel met elkaar zien praten. Ze zoeken elkaar op om even te kletsen en gaan daarna weer verder met hun werk. In het park Benito Juárez is er ook een standaard bank waar je drie verkopers van zakjes suikerspinnen kan aantreffen. Ik heb ze nooit iets zien verkopen, maar zij vormen een duidelijke groep.

Bij de jongens van de Hogar treedt de behoefte om ergens toe te behoren en geliefd te zijn sterk naar de voorgrond. Hoewel de vader van Rafael en Lorencio zijn gezin heeft verlaten, behoren zij nog wel tot een familie. Martinez had een familie waartoe hij behoorde, hoewel hij zich hier niet echt geliefd voelde, zoals ook blijkt uit het feit dat hij er voor koos om 's nachts op straat te gaan slapen. Zowel Silvestre als Jaime zijn door hun ouders verstoten, Joaquin voelde zich zo slecht thuis dat hij besloot om weg te lopen van huis. Al deze factoren duiden erop dat zij niet geliefd waren bij hun (stief-)ouders.

Hoewel er twee leidinggevende in de Hogar zijn, zijn zij geen vervangende ouders. Zoals vermeld, moeten zij met z'n tweeën het gehele wel een wee van de Hogar regelen. Doordat de Hogar nauw verbonden is aan de organisatie Quetzaltrekkers, hebben de kinderen vaak contact met de vrijwilligers van deze organisatie. Het nadeel hiervan is dat deze groep vrijwilligers constant verandert, en de kinderen met hen dus geen sterke

band kunnen opbouwen. Dus hoewel ze in zeker mate wel tot een groep behoren, zijn de banden met individuele personen niet sterk.

Omdat de interactie binnen een groep van groot belang is in verband met wie tot de groep behoort, en welke positie die persoon in de groep heeft, is het verstandig om de relaties tussen de kinderen van de Hogar onder de loep te nemen. Over het algemeen gaan de kinderen goed met elkaar om en zijn er weinig echte ruzies. Dit wil niet zeggen dat de kinderen altijd goed met elkaar kunnen opschieten. Ondanks dat er binnen de Hogar strenge regels gelden komt het toch voor dat kinderen elkaar sterk irriteren en hierdoor stress ondervinden in hun dagelijkse bezigheden. Het onderstaande stukje is hier een voorbeeld van:

“Hee, chicho” roept Lorenzo, “wat ben je aan het doen?”. Martinez is druk met zijn huiswerk bezig en reageert niet. “Hee, Priscilla, hoor je ons soms niet” daagt Joaquin hem uit. “Waarom noemen jullie hem Priscilla?” vraag ik, “Is dat een bijnaam voor hem?” “Ja, want hij is ons kleine prinsesje” antwoord Joaquin mij, terwijl hij met een oog Martinez in de gaten houdt om te zien of hij erop zal reageren. Dat doet Martinez inderdaad. “Ik ben geen klein meisje, je bent zelf een meisje!”. Joaquin neemt dit zwaar op en loopt naar Martinez toe om hem eens hardhandig duidelijk te maken dat hij geen meisje genoemd wenst te worden. Na een korte stoeipartij die Joaquin makkelijk wint gaat hij weer terug op de aftandse luie stoel zitten. “Zo, nu zal ons prinsesje wel d’r mond houden”. Alejandro, de leidinggevende, komt op dat moment binnenlopen en hoort wat Joaquin zegt. Hij geeft Joaquin een preek over het respecteren van andermans gevoelens, en gaat daarna naar beneden om verder te gaan met zijn werk. Meteen daarop zegt Joaquin; “Hoe zit het Priscilla, ga je nog mee spelen of hoe zit het?”. Zodra hij dat gezegd heeft storm Martinez op hem af, en de jongens rollen vechtend op de harde tegelvloer.

De machtsverhoudingen binnen de groep kwamen ook duidelijk naar voren tijdens het wekelijkse koekjes bakken. De kinderen hebben een duidelijke taakverdeling tijdens het bakken. Zo maken Joaquin en Silvestre het beslag, en rollen Rafael, Lorenzo en Jaime er balletjes van die ze later platdrukken op bakplaat. Martinez helpt soms mee met het rollen van de balletjes, maar staat er meestal bij te kijken. Silvestre houdt de tijd in de

gaten, Joaquin heeft de leiding over het gehele proces. De anderen luisteren goed naar hem en het is duidelijk dat hij de baas is en alles gaat zoals hij het zegt. De kinderen disciplineren elkaar. Dit komt mede door de vaste afspraken die bij de Hogar gelden, die over het algemeen goed worden nageleefd. De straf is een korte, maar hevige stoeipartij, waarbij ze elkaar duidelijk maken dat wat ze deden niet wordt goedgekeurd. Doordat de kinderen elkaar in de gaten moeten houden en weinig directe begeleiding hebben in de Hogar zijn ze al zeer zelfstandig.

Ondanks de sterke hiërarchische verhoudingen in de groep kunnen de jongens erg goed met elkaar opschieten. Sommige kinderen voelen zich zo thuis in de groep dat ze elkaar als broertjes beschrijven. Ze helpen elkaar als er problemen zijn, geven elkaar soms snoep en lenen hun spullen aan elkaar uit. Hierbij wordt er scherp op toegezien dat de spullen geretourneerd worden aan de eigenaar.

Een laatste opvallend punt is de seksuele interesse van de jongens. Wanneer ik met hen aan het spelen was, zochten zij de grenzen op tot hoe dicht zij bij mijn billen in de buurt konden komen. Ook werden er veelvuldig foto's gemaakt van mijn achterwerk, wanneer ik hen vroeg foto's te maken van dingen die zij leuk vonden. Waarom ze dit leuk vinden wisten ze niet als ik het vroeg, en uiteindelijk kreeg ik het antwoord; "Omdat ze zo groot zijn." Voor een deel kan dit worden verklaard door het feit dat ik een meisje ben, en zij weinig contact hadden met meisjes van ouder dan 20 jaar. Een andere verklaring kan worden gevonden in hun verleden. Hoewel de kinderen mij dit niet hebben verteld, is het niet moeilijk voor te stellen dat er ook inter-echtelijk geweld heeft plaatsgevonden in de families van de kinderen. Omdat kinderen geneigd zijn het gedrag over te nemen van de ouder van dezelfde sekse, is het mogelijk dat dit geweld heeft bijgedragen aan hun duidelijk aanwezige seksuele interesse.

Uit dit stuk blijkt niet alleen dat de kinderen elkaars grenzen opzoeken, maar dat er ook duidelijke machtsverhoudingen zijn tussen de kinderen. Tegelijkertijd vormen zij een hechte groep, en omschrijven elkaar ook wel eens als broertjes. De banden met de oude familie schemeren echter nog wel altijd door. Alle kinderen die broertjes of zusjes hebben geven aan die te missen indien deze niet in de Hogar verblijven.

Zelfrespect

Prince et al. (2002) geven een belangrijke rol aan educatie wanneer ze spreken over het zelfrespect van kinderen. De kinderen waarmee ik in het park Benito Juárez heb

gesproken zeiden allen dat zij naar school gaan. Esteban is een van hen. Hij vertelde me dat hij van maandag tot en met zaterdag in het park schoenen poetste. Op zondag zou hij naar school gaan. Het werk dat de kinderen op straat deden wilde zij niet de rest van hun leven blijven doen, al was niet iedereen hier even stellig in. De kinderen denken dat er meer uit hun toekomst te halen valt dan het werk dat ze nu doen.

De zelfwaardering die de kinderen in de Hogar hebben loopt sterk uiteen. De tijd die zij al in de Hogar hebben doorgebracht is hierbij van groot belang. Zo weten Joaquin, Jaime, Silvestre precies wat ze kunnen en hoe ze bepaalde opdrachten moeten doen. Martinez, Lorencio en Rafael, die er pas kortere tijd wonen, hebben nog vaak moeite met bijvoorbeeld huiswerkopdrachten en denken dat ze het niet kunnen. Hoewel er binnen de Hogar geen sterke stimulans vanuit de leiding komt, blijkt toch dat de kinderen een positief effect hebben ondervonden. Ook bij het sporten, onder andere bij het voetballen en basketballen, komen deze verschillen tot uiting. Waar de eerste drie genoemden goed meedoen en erg hun best doen, lopen de andere drie een beetje over het veld te rotzooien of bemoeien zich helemaal niet met het spel. Martinez, die al iets langer in de Hogar zit dan Rafael en Lorencio probeert al meer met het spel mee te doen, maar hij is een stuk kleiner en jonger dan de rest en wordt ook op deze manier behandeld. Lorencio is wat dikker dan de andere kinderen en wordt hiermee gepest. Voor hen is de behoefte van zelfrealisatie dan ook een probleem, hoewel de kinderen elkaar wel de mogelijkheden bieden om zich te ontwikkelen. Dit kan bijvoorbeeld zijn door de bal naar iemand anders te schieten terwijl ze weten dat ze de bal daardoor waarschijnlijk kwijtraken.

Hoofdstuk 6, Het toekomstperspectief

Nu we de basisbehoeften besproken hebben kunnen we een blik gaan werpen op de toekomst van deze kinderen. Belangrijk voor een goede toekomst is een goede educatie. Dit thema zal dan ook centraal staan in dit hoofdstuk. Zoals gezegd in hoofdstuk 3 werkt het schoolsysteem in Guatemala anders dan in Nederland. Dit zal kort worden uitgelegd. Daarna zal er speciale aandacht zijn voor EDELAC, Education de la Calle. Deze school richt zich op kinderen uit arme families. Om een betere toekomst te krijgen is de houding van de kinderen heel belangrijk, willen zij zichzelf niet inzetten, dan zullen er ook geen resultaten geboekt worden. Als laatste zal nog kort worden besproken op welke manieren de kinderen hulp krijgen bij het realiseren van deze toekomst.

Schoolsysteem van Guatemala.

Het schoolsysteem werkt in Guatemala anders dan in Nederland. Waar in Nederland 's morgens en 's middags naar school wordt gegaan, is het in Guatemala zo dat de kinderen of 's morgens of 's middags gaan. In uitzonderlijke gevallen worden beide mogelijkheden benut. Net als in Nederland beginnen ze hier met de kleuterschool, waarna zes jaar *Primaria* volgt. Dit is vergelijkbaar met onze basisschool. Vervolgens wordt er drie jaar *Básica* gevolgd. Hier wordt in principe dezelfde stof gegeven als op de *Primaria*, maar op een hoger niveau. Na de *Básica* volgt de *Diversificado*. Hierbij mogen de kinderen zelf kiezen welke richting ze volgen, en afhankelijk van deze richting is de duur twee óf drie jaar. De richting die ze kiezen is sterk bepalend voor de latere beroepskeuze. Uiteindelijk sluiten ze af met zes tot acht jaar universiteit, weer afhankelijk van de gekozen studie.

De vakken die de kinderen op school krijgen komen sterk overeen met de vakken die men op de Nederlandse scholen geeft en het niveau waarop dit gegeven wordt kwam op mij over als even hoog. De methoden van aanleren van de stof is zeer verschillend. Het onderwijs in Nederland is er sterk op gericht om kinderen zelf na te laten denken, waarbij kennis centraal staat. In Guatemala zijn ook andere aspecten van belang. Het huiswerk van de kinderen bestaat veelal uit hele bladzijden van krulletjes natekenen. Dit heeft als doel de fijne motoriek te verbeteren. Ook worden er hele bladzijden zinnen overgeschreven. Het gaat er hier om dat de kinderen het zo netjes mogelijk opschrijven. De zinnen kunnen ze vaak nog niet lezen. Een andere opdracht is het in letters schrijven van cijfers. Hoewel in het Spaans de schrijfwijze bijna helemaal overeenkomt met de manier waarop je het hoort, proberen de kinderen niet eens om zelf te verzinnen hoe ze

iets moesten schrijven, ze kijken naar het voorbeeld en schrijven dit dan over. Dit heeft als gevolg dat wanneer ze zelf een stukje moeten schrijven de spelling vaak niet klopt. Als voorbeeld de volgende zin: *El amor berdadero es bueno, el amor falso no es bueno.* Toen ik de kinderen er op wees dat er een v geschreven moest worden in plaats van een b schreven zij: *El amor verdadero es bueno, el amor falso no es bueno.* (Juiste spelling: *El amor verdadero es bueno, el amor falso no es bueno*). Een ander voorbeeld komt van Jaime, die mij een stukje schreef bij mijn afscheid. *Len, te quiera mucho. Que te valla vien en tu via grocios por alludornos en toda las cosas.* (Juiste spelling: *Len, te quiero mucho. Que te vaya bien en tu vida, gracias por ayudarnos en todas las cosas*)

EDELAC

EDELAC, of Escuela de la Calle, is een school speciaal voor kinderen uit arme families. De school is gesitueerd in zona 7, in de wijk Las Rosas. Er werken zeven vaste leraren, twee sociaal werkers en een zuster. Daarnaast wordt de school bijgestaan door vrijwilligers. Deze helpen tijdens de lessen en geven na school bijlessen aan de kinderen. Ook de kinderen van de Hogar gaan naar deze school. Zij volgen hier onderwijs op hun eigen niveau, omdat ze als zij hier komen vaak een achterstand hebben ten opzichte van de andere kinderen. Wanneer zij aan dit niveau voldoen mogen zij doorstromen naar het volgende niveau. De niveaus die hier worden gegeven zijn dezelfde als die de andere basisscholen geven. De kinderen kunnen vanaf hun 5de tot hun 14de jaar op deze school terecht. Er wordt hier extra aandacht gegeven aan de situatie van de kinderen, en de school begeleidt hen bij het verwerken van hun verleden, hoe ze moeten omgaan met nieuwe ouders en geven daarnaast voorlichting over gezondheid.

De houding van de kinderen

Wanneer de kinderen zichzelf niet willen inzetten voor hun toekomst kan hun leven niet veranderen. Dit is de reden dat dit een voorwaarde is voor de kinderen om bij de Hogar te mogen wonen. Tijdens het maken van het schoolwerk is deze instelling niet altijd te merken. Terwijl Rafael met zijn elf jaar het zelfde niveau doet als Martinez van acht, wil hij liever spelen dan werken. Hoewel dit voor kinderen van deze leeftijd niet ongewoon is, is deze drang bij hem erg sterk. Dit komt mede door het feit dat hij er zelf van overtuigd is dat hij het niet kan. Woorden schrijft hij klakkeloos over, zonder enig idee te hebben wat hij schrijft. Een voorbeeld hiervan is toen hij de cijfers een tot en met

honderd in letters moest opschrijven. De eerste keer was het cijfer acht, *ocho*, een probleem. Nadat we het woord samen hadden opgeschreven kwamen we bij achttien, *dieciocho*. Opnieuw wist hij niet hoe *ocho* geschreven moest worden. Dit herhaalde zich tot en met achtenveertig, *cuarenta y ocho*. Hierna kon hij zijn aandacht er niet meer bijhouden en ging spelen. Op mij kwam dit over alsof hij zijn best niet deed, mede omdat ik hem aan het helpen was en graag wilde dat hij het zou snappen. Jaime helpt gaan de andere kinderen met een lager niveau met hun huiswerkopdrachten. Zijn eigen opdrachten vindt hij moeilijker en heeft hierdoor meer moeite om deze te maken. Hierdoor heeft hij vaak aantekeningen in zijn schrift dat hij weer zijn huiswerk niet gemaakt heeft. Wel is hij zich ervan bewust dat hij moet leren om later iets te bereiken, wat hij weergeeft in knutselwerkjes. Hierin schrijft hij bijvoorbeeld in een hartje; “*Si quieres ser doctor, estudia medicina*”. De andere vier, Martinez, Joaquin, Lorenzo en Silvestre, doen hun huiswerk zoals verwacht kan worden van jongens van acht tot 15 jaar oud.

Alle kinderen zijn van plan later een mooie toekomst op te bouwen. Sommigen, zoals Martinez, zijn nog te jong om een concreet beeld te hebben. Anderen, waaronder Jaime, Rafael en Lorenzo, hebben wel een duidelijk en meer realistisch beeld over de toekomst. Waar Martinez later een beroemde keeper wil worden, wil Jaime later accountant worden. Hij denkt hiermee veel geld te kunnen verdienen en wil hiermee een mooi huis gaan kopen. Rafael en Lorenzo willen later allebei aannemer worden, omdat ze dan huizen voor andere mensen kunnen bouwen.

Over een later gezinsleven hebben de kinderen nog niet nagedacht. Trouwen zien zij als iets vanzelfsprekend, dat hoe dan ook zal gaan gebeuren. Het krijgen van kinderen is een onderwerp van betekenis voor hen. Tijdens een spelletje Levensweg, waarbij je als het ware je leven doormaakt, was alleen het krijgen van kinderen in het spel een gebeurtenis die indruk maakte op de jongens. De kinderen wilden het spel zo snel mogelijk afmaken, maar aan het krijgen van kinderen werd de nodige aandacht besteed. Voor ieder kind dat je kreeg moest er een poppetje in de auto gezet worden. Toen de poppetjes op waren werd er gezocht naar voorwerpen die deze poppetjes konden vervangen zodat duidelijk was hoeveel kinderen iedereen had gekregen tijdens het spel.

De toekomst van de kinderen

Het feit dat de kinderen in de Hogar weggehaald zijn uit een nijpende situatie, bijvoorbeeld het leven op straat of in een gewelddadige familie, is al een sterke verbetering voor hun toekomst. De vrijheid die de kinderen nodig hebben om zich niet opgesloten te voelen is aanwezig. Zij mogen de straat op wanneer zij willen, na het vragen van toestemming, en mogen na het maken van hun huiswerk doen waar zij zin in hebben. De Hogar heeft slechts een kleine binnenplaats waar de kinderen kunnen voetballen en een ander spel kunnen spelen. Van andere manieren om zichzelf te vermaken is nauwelijks sprake en hierdoor vervelen de kinderen zich snel en gaan elkaar lastig vallen.

De Hogar biedt in combinatie met EDELAC psychologische en medische hulp aan de kinderen. De stabiliteit in hun leven is door het wonen in de Hogar sterk toegenomen, en de kinderen krijgen nu duidelijk grenzen opgelegd. Hun verleden zal altijd een nadeel blijven in de omgang met andere mensen, maar door de vele interactie die zij hebben met onbekende mensen (vrijwilligers) hebben zij geleerd hiermee om te gaan.

Hoewel het voor de toekomst van de kinderen zeer belangrijk is dat zij naar school gaan, wordt er ook op andere manieren actie ondernomen om de kinderen zich te laten ontwikkelen. Vooral sport staat hierbij centraal. Elke woensdagavond gaan alle kinderen van de Hogar voetballen. Wanneer het na school lekker weer is gaan ze ook naar een basketbalveld bij hen in de buurt. Ze krijgen hier echter geen les, maar spelen meer om zichzelf uit te leven. Daarnaast bezit de Hogar wat knutselspullen waar de kinderen mee aan de slag kunnen, maar dit wordt niet heel vaak gedaan. De kinderen zijn daarnaast bezig met projecten om andere gezinnen te helpen. Zo zamelen ze geld in met het verkopen van de extra koekjes, chocobananen en schoonmaakmiddelen die ze zelf maken door verschillende stoffen te mengen. Hierdoor leren ze andere mensen te helpen en zichzelf te waarderen. De kinderen vertelden mij vele keren hoe fijn ze het vinden dat zij andere mensen kunnen helpen, na alle hulp die zij van de Hogar ontvangen hebben. Dit bleek uit onder andere de kleine ruzie die de kinderen hadden over wie het ingezamelde geld aan het gezin mocht geven omdat ze graag iemand anders blij wilden maken. De reactie van de verschillende gezinnen zorgt bij de kinderen voor voldoening en op deze manier willen de kinderen iets terugdoen voor alle hulp die zij krijgen.

Duidelijk moge zijn dat het wonen in de Hogar een enorme vooruitgang is geweest voor de jongens. Niet alleen worden hun basisbehoeften beter bevredigd, ook de behoeften voor een betere toekomst worden hier nagestreefd. De kinderen worden uit onveilige situaties gehaald, behouden een zeker gevoel van vrijheid en krijgen onderwijs aangeboden. Ze mogen tot hun 18^e bij de Hogar wonen, daarna moeten zij zelf voor hun onderhoud zorgen. Hierop worden zij echter voorbereid door de school en de Hogar. In overleg met de kinderen wordt voor hen een werk- en woonplek gezocht.

Conclusie

Het onderzoek is gedaan bij twee soorten groepen, kinderen die op straat werken en kinderen die door hun oude 'thuis'-situatie nu in Hogar Abierto wonen. Er zijn in Xela maar weinig kinderen die van de straat hun huis hebben gemaakt. Wanneer dit het geval is worden zij, zodra zij door politie of buurtbewoners als zodanig herkend worden, ondergebracht bij een maatschappelijke instelling. Echter, terwijl zij op straat leven, hebben zij grote moeite met het bevredigen van hun basisbehoeften. Aan eten komen is voor de kinderen een groot probleem. Ze hebben alleen het setje kleren dat ze aanhebben en geen veilige plek om te slapen. Op het moment dat ze op straat wonen gaan ze niet naar school, waardoor het moeilijk is een goede toekomst op te bouwen.

De kinderen die op straat werken hebben bijna altijd voldoende te eten bij hun familie, waar ze ook slapen en verzorgd worden. Zij behoren in dat geval ook tot een groep, waar ze geliefd zijn. Doordat zij werken, helpen zij hun familie financieel rond te komen. Dit draagt bij tot hun behoefte aan zelfwaardering. Daarnaast gaan alle kinderen naar school. Dit schept vele mogelijkheden voor hun toekomst, aangezien de basisvaardigheden zoals schrijven en rekenen zeer belangrijk zijn voor het vinden van een goede baan. Het komt echter veelvuldig voor dat kinderen die door hun ouders worden meegenomen om op straat te werken hier blijven hangen en hun school niet afmaken. Hierdoor bestaat de kans dat zij hun hele leven op straat blijven werken.

Daarnaast is de situatie in families niet altijd ideaal. De opmerking van Kudrati et al. (2008) dat kinderen beter afzijn bij een familie dan bij een instelling is dan ook in twijfel te trekken. Hoewel de kinderen in dat geval wel tot een groep behoren, wil dit niet altijd zeggen dat ze dan ook geliefd zijn. Er kan sprake zijn van mentale en fysieke mishandeling, kinderen worden uitgebuit of de ouders hebben alcoholproblemen. Hun zelfwaardering en zelfrespect worden hierdoor enorm belast. Wanneer de ouders problemen hebben met alcohol zijn zij inconsequent met het disciplineren van de kinderen. De kinderen worden soms zwaar bestraft voor kleine foutjes, en krijgen hierdoor het gevoel nooit iets goed te doen. Hierdoor wordt de veiligheid van de kinderen sterk in gevaar gebracht en ondervinden zij veel angst en stress. In andere families waren de kinderen wel geliefd, maar door de extreme armoede waarin de families leven is het bevredigen van de fysiologische basisbehoefte niet mogelijk. Door de extreme armoede komt het vaak voor dat de kinderen niet naar school kunnen.

Hierdoor lopen zij grote achterstanden op ten opzichte van hun leeftijdgenootjes en leren zij vaardigheden als lezen en schrijven niet.

Gelukkig zijn er in Xela vele instellingen die opkomen voor de rechten voor deze kinderen. EDELAC zorgt voor gratis onderwijs, zodat alle kinderen in ieder geval de basisvaardigheden als lezen, schrijven en rekenen leren. Daarnaast zijn er buiten de reguliere tijden bijlessen voor de kinderen die dat nodig hebben. Hierdoor worden de kinderen die een achterstand hebben opgelopen, geholpen om zo snel mogelijk op gelijk niveau met hun leeftijdsgenootjes te komen.

De kinderen die door politie of buurtbewoners op straat worden gevonden, worden direct overgedragen aan een maatschappelijke instelling. Er bestaan verschillende instellingen om deze kinderen te helpen, zowel overheidsinstellingen als vanuit particulier opgezette organisaties. Deze vangen de kinderen op en verzorgen hen zolang als nodig is, tot maximaal hun achttiende jaar. Bij Hogar Abierto, waar een groot deel van het onderzoek heeft plaatsgevonden, wordt als eerste gezorgd dat de fysiologische behoeften van de kinderen bevredigd worden. Zij bieden een veilige slaappleats en voldoende eten en kleding. Doordat er veel kinderen zitten met een vergelijkbare achtergrond is het groepsgevoel sterk aanwezig. Zo sterk, dat sommige kinderen elkaar beschrijven als broers. In de Hogar gelden strikte regels, die door de kinderen in de meeste gevallen goed worden nageleefd. Wanneer de leiding met de kinderen bezig is, zijn ze consequent in het uitdelen van straf en houden zij de kinderen goed onder de duim. Wanneer de leiding niet aanwezig is corrigeren de kinderen elkaar, hierdoor weten ze precies van elkaar wat getolereerd wordt en wat niet. Daarnaast geldt er een strakke dagindeling, waardoor de kinderen in een ritme zitten, wat bijdraagt tot de stabiliteit in hun leven.

De leiding van de Hogar heeft weinig aandacht voor complimenten naar de kinderen toe. Zij hadden het vaak te druk om intensief met de kinderen bezig te zijn. Wel worden waarderingen voor elkaar tussen de kinderen in hun gedrag geuit. Op deze manier ontvangen de kinderen positief commentaar en hebben zij meer zelfwaardering. Door de vrijwilligers die bij de organisaties werken wordt sterk positieve feedback gegeven wanneer de kinderen iets goed hebben gedaan, bijvoorbeeld een doelpunt hebben gescoord tijdens het voetballen. De kinderen voelen zich hierdoor meer gewaardeerd door de anderen en krijgen meer zelfvertrouwen.

Door de kinderen andere mensen te laten helpen, bijvoorbeeld geld in zamelen voor een andere arme familie, wordt bijgedragen aan de zelfwaardering van de kinderen. Op deze manier zien zij dat het werk dat ze doen een doel heeft en dat wanneer zij zichzelf inzetten ze veel waar kunnen maken. Naast het feit dat ze andere mensen kunnen helpen, krijgen zij zo ook het gevoel iets terug te doen voor alle hulp die zij ontvangen. Hierdoor zijn ze niet een groepje kinderen dat zielig is en geholpen moet worden, maar laten zij zien dat ze ook iets kunnen betekenen voor anderen. Dit alles komt hun behoefte aan zelfrealisatie ten goede.

De toekomstperspectieven van de kinderen zijn door alle hulp die zij ontvangen veel positiever geworden. Een eerste belangrijke stap die gemaakt wordt is ervoor te zorgen dat de kinderen van straat worden gehaald en in een opvangtehuis kunnen worden opgenomen. Doordat de kinderen in het verleden vaak voor zichzelf hebben moeten zorgen, hebben ze al een zekere mate van zelfstandigheid die hun leeftijdsgenootjes niet hebben. Doordat de leiding van de Hogar daarnaast vaak geen tijd heeft om de kinderen in de gaten te houden moeten de kinderen elkaar corrigeren. Dit draagt bij aan de zelfstandigheid en het verantwoordelijkheidsgevoel van de kinderen. De verantwoordelijkheid wordt erkend door de leiding en de kinderen mogen de straat op wanneer zij dit willen. Er worden van te voren duidelijke afspraken gemaakt, maar doordat zij de straat op mogen behouden zij het gevoel van vrijheid en zullen hierdoor bij de instelling willen blijven wonen.

Het belangrijkste wat de organisaties aanbieden is educatie. Educatie is een cruciaal element voor de toekomst van de kinderen. Ze leren hier de basisvaardigheden lezen, schrijven en rekenen. Omdat de kinderen die bij de Hogar komen een achterstand in dit leerproces hebben, worden zij geplaatst in het niveau dat zij aankunnen, waardoor het voorkomt dat kinderen van verschillende leeftijden hetzelfde niveau hebben. De oudere kinderen zijn zich er hierbij wel van bewust dat de tijd dat ze les hebben gehad hetzelfde is als de jongere kinderen. Het is voor hen dan geen groot probleem om bij jongeren in de klas te zitten. Daarnaast wordt door middel van huiswerkbegeleiding en bijlessen geprobeerd het niveau bij te trekken. De vorderingen zijn echter sterk afhankelijk van het aantal en het niveau van de vrijwilligers die bij de verschillende instellingen werken.

Het schoolsysteem in Guatemala is erop gericht de kinderen op vroege leeftijd al een keuze te laten maken met betrekking tot het soort werk wat ze later willen gaan doen. Hierdoor hebben de kinderen meer kennis tot hun beschikking over het beroep dat zij

later willen uitoefenen. Er is veel begeleiding bij deze keuze. Voor de kinderen die in de Hogar leven geldt dat zij daar tot hun achttiende mogen wonen. Na die tijd moeten zij voor hun eigen woon- en werkplek zorgen. Deze worden met hulp van de leiding van de Hogar en de school gezocht. De kinderen verlaten de Hogar dan op het moment dat zij deze plekken hebben gevonden. Op deze manier wordt het begin van een mogelijk goede toekomst veiliggesteld.

Hoewel over de gezinsituaties van de kinderen die nu op straat werken weinig gezegd kan worden omdat er geen diepgaande gesprekken hebben plaatsgevonden, is het duidelijk dat aan de fysiologische basisbehoefte wordt voldaan bij deze kinderen. Wanneer er zich situaties voordoen waar de kinderen slecht behandeld worden door hun ouders, of zelf besluiten om op straat te gaan wonen zijn er voldoende opvangnetten waardoor de kinderen geholpen kunnen worden. Er zijn vele organisaties die zich inzetten voor het welzijn en een goede toekomst van de kinderen. Hoewel de thuissituatie van de kinderen, voordat zij hulp van de verschillende organisaties, problematisch was, hebben zij dankzij deze organisaties weer kans hebben op een positieve toekomst.

Bibliografie

Amnesty International

2003 Straatkinderen. *www.amnesty.nl/youngamnesty*

Beckett, Megan and Anne R. Pebley

2003 Ethnicity, Language and Economic Well-being in rural Guatemala. *Rural sociology, volume 68, issue 3, pp 434-458*

Bucholtz, M.

2002 Youth and Cultural Practice. *Annual Review of Anthropology, issue 31, pp 525-552*

Chrisman, A.

1992 Cicad leads street youth to a brighter future the inter-american system. *Americas / Organisation of American States (1949), volume 44, issue 4, p 53*

D'Abreu, R.C., A.K. Mullis, L.R. Cook

2001 Social support and the Ability to Adapt to Life Among Brazilian Street Children en Non-Street Children. *The Journal of Social Psychology, issue 14 pp 127-129*

Deibert, Michael

2008 Guatemala's Death Rattle. *World Policy Institute, winter issue, pp 167-175*

Duncan, David F.

1996 Growing Up Under the Gun: Children and Adolescents Coping with Violent Neighborhoods. *The Journal of Primary Prevention, volume 16, issue 4, pp 343-356*

Gigengack, R. A.

1990 Verslag leeronderzoek. *CA/NWS, ASC/CEDLA, UvA*

Gigengack, R.A.

1992 "Street children" and policy in Mexico. *Contribution to the "Second International Conference on Children's Ombudswork", Amsterdam January 22nd/24th*

Gigengack, R. A.

2006 Street Culture as an Olfactory Reality; On streetchildren, sensitive nostrils, and the politics of smell. Draft version. www.cedla.uva.nl

Hecht, Tobias

1998 *At home in the streets, street children of northeast Brazil*. Cambridge University Press, New York

Hirschfeld, L.A.

2002 Why don't Anthropologist like children? *American Anthropologist*, , Vol.104, Issue 2, pp 611-627

Homeless Child

2006-2008 Feiten over straatkinderen. <http://www.homelesschild.org/nl/straatkinderen.aspx>

Jonas, Susanne

2001 Democratization through peace: The difficult case of Guatemala. *Journal of interamerican studies and world affairs*, volume 42, issue 4, pp 9-38

Kidd, S.A.

2003 Street Youth: Coping and Interventions. *Child and Adolescent Social Work Journal*, volume. 20, issue 4, pp 235-261

Kudrati, M., M.L. Plummer, N.D. El Hag Yousif

2008 Children of the *sug*: A study of the daily lives of street children in Khartoum, Sudan, with intervention recommendations. *Child Abuse & Neglect*, volume 32, pp 439-448

- McDonald, Renee, Ernest N. Jouriles, Candyce D. Tart, Laura C. Minze
 2009 Children's adjustment problems in families characterized by men's severe violence toward women: Does other family violence matter? *Child Abuse & Neglect, volume 33, pp 94-101*
- Munene, J.C., J. Nambi,
 2001 Understanding and helping street children in Uganda. *Community development journal, volume 31. issue 4, pp 343-350*
- Nolen-Hoeksema, S.
 1992 Children coping with uncontrollable stressors. *Applied and Preventive Psychiatry, Issue 1, pp 183-189*
- Ovaa, S.
 2000 Straatkinderen in Latijns Amerika; Het ontstaan en (voort)bestaan. www.fss.uu.nl/ca/cases/2000/case0016.htm
- Panter-Brick, C.
 2002 Street Children, Human Rights, and ublic Health: A Critique and Future Directions. *Annual Review of Anthropology, volume 31, issue 1, pp 147-172*
- Pare, Mona
 2003 Why have street children disappeared? – The role of international human rights law in protecting vulnerable groups. *The International Journal of Children's Rights Volume 11, pp 1-32*
- Plummer, M.L., M. Kudrati, N.D. El Hag Yousif
 2007 Beginning street life: Factors contributing to children working and living on the streets of Khartoum, Sudan. *Children and Youth Services Review, volume 29, pp 1520-1536*
- Prince, D.L., E.M. Howard
 2002 Children and Their Basic Needs. *Early Childhood Education Journal, volume 30, issue 1, pp 27-31*

Snodgrass Godoy, Angelina

1999 'Our Right is the Right to Be Killed': Making Rights Real on the Streets of Guatemala City. *Childhood*, volume 6 pp 423-442

Toren, C.

1993 Making History: The Significance of Childhood Cognition for a Comparative Anthropology of Mind. *Man, New Series*, volume 28, issue 3, pp. 461-478

Wereldbank

2003 *Poverty in Guatemala*. Washington

Williams, C.

1993 Who are streetchildren? *Child Abuse & Neglect*, volume 17, pp 831-841

Zoon, Cees

2007 *Guatemala*. KIT PUBLISHERS, Amsterdam

Bijlagen

1. Reflectieverslag

Ik kijk terug op een hele leuke veldwerk periode, waarin ik meer geleerd heb dan ik voor mogelijk had kunnen houden. Afgezien van de vele academische vaardigheden die ik heb opgedaan en de ervaring met 'echt' veldwerk, heb ik mogen ervaren hoe het is om in een andere cultuur te leven. Hoewel de mensen heel anders leven lijken ze toch ongelooflijk veel op ons. Toch waren er verschillen aan te wijzen, zaken waar ik een andere kijk op had dan zij. Bijvoorbeeld het wonen bij je ouders totdat je gaat trouwen, maar ook het soort humor van de mensen. Vaak snapte ik niet wat er nou zo grappig was, en waarom ze niet altijd om mijn grappen konden lachen. Wat me bovenal verrast heeft is de sterkte van de vriendschappen die ik daar heb opgebouwd. Van te voren had ik nooit kunnen bedenken dat ik in de elf weken dat ik in Guatemala was me zo snel zo sterk zou hechten aan de mensen. Er zijn dan ook een aantal mensen, waaronder José Carlos, waar ik zeer intensief contact mee heb gehad en vanaf dag 1 bijna iedere dag meerdere uren heb gezien.

Het doen veldwerk zelf was zoals ik het verwacht had. Ik ben nogal verlegen en heb moeite om mensen op straat aan te spreken en zomaar een gesprek met ze te beginnen. Een bijkomend punt was de taal. Omdat ik heel bang ben om fouten te maken was de stap om echte gesprekken met mensen aan te gaan vooral in het begin erg groot. Naarmate de tijd verstreek ging dit steeds beter, zowel doordat mijn kennis van de taal verbeterde als de druk die ik voelde om mijn onderzoek tot een goed einde te brengen. Gelukkig heb ik hierbij veel hulp en advies gehad van verschillende mensen.

Het werken bij de Hogar was ook ontzettend leuk. Hoewel ik de indruk had dat ik meer aan de kinderen moest wennen dan zij aan mij, was het contact uiteindelijk uitstekend. Het blijven kinderen die grenzen willen opzoeken, maar na een aantal weken waren mijn grenzen duidelijk en hebben we lekker gespeeld en gekletst. Met de uiterst sterke seksuele interesse van de kinderen heb ik wel de gehele veldwerkperiode moeite gehad. De kinderen hebben weinig intensief contact met vrouwelijke volwassenen, en daardoor was ik voor hen erg interessant. Dit is voor mij ook de reden geweest om niet bij de Hogar te blijven slapen.

Het praten met de kinderen was nog wel een probleem. In het begin was mijn kennis van het Spaans wel zo dat ik de kinderen vragen kon stellen, maar de antwoorden begreep ik niet altijd. Op die momenten schreef ik de woorden op zoals ik ze hoorde en

probeerde er dan de volgende dag met José Carlos uit te komen wat de kinderen gezegd hadden. Het was hierdoor in het begin wel moeilijk om op bepaalde antwoorden door te vragen. Maar ook dit ging na een aantal weken veel beter. De kinderen waren echter niet altijd bereid om mijn vragen te beantwoorden, zij gingen liever voetballen of met de andere jongens stoeien. Ik heb de kinderen dan vaak maar laten spelen en het later opnieuw gevraagd. Op deze momenten ben ik met de leiding van de Hogar of andere vrijwilligers gaan praten.

Het uitwerken van de gesprekken die ik met de kinderen had was voor mij een probleem. Zoals enigszins verwacht had ik niet de zelfdiscipline om de gesprekken van de kinderen dezelfde dag uit te werken. Doordat ik niet alles dezelfde dag uitwerkte werd het soms een beetje onoverzichtelijk. Het 'losse blaadjes systeem' dat ik er soms op nahield wanneer ik mijn aantekeningen schrift niet kon vinden (als de jongens die bijvoorbeeld hadden weggepakt) droeg ook niet bij aan de overzichtelijkheid van mijn onderzoeksbevindingen. Wel hield ik iedere dag bij wat ik gedaan had, waar ik eigenlijk best wel trots op ben, omdat dit de eerste keer in mijn schoolloopbaan is dat mijn logboek waarheidsgetrouw is ingevuld.

Naast mijn 'werk' bij de Hogar deed ik ook mee aan alle wekelijkse activiteiten. Dit was meestal heel leuk, maar na een dag werken, praten en spelen was ik soms erg moe en had ik hier dan eigenlijk geen zin in. Omdat ik de gehele veldwerktijd les heb gehad bij de talenschool wilde ik soms ook liever meedoen met de middagactiviteiten die zij organiseerde. Dit heb ik echter nooit gedaan, omdat op die momenten mijn geweten opspeelde. Ik vond dat als de kinderen mij zoveel vertelde ik dan ook zoveel mogelijk moest terugdoen door er iedere keer op tijd te zijn en ze zoveel mogelijk te helpen met wat ze wilden doen. Toch bleef ik het gevoel houden dat ik ze te veel aan het lastigvallen was en heb daarom altijd 'creatieve manieren' van interviewen gezocht. Bijvoorbeeld tekeningen met de kinderen maken of foto's van mijn familie laten zijn. Soms was de gelegenheid zo dat ik makkelijk op een bepaald thema kon inspringen, bijvoorbeeld tijdens het spelletje 'Levensweg'.

Terug in Nederland was ik de eerste twee weken in een mineurstemming. Ik miste, en mis Guatemala ontzettend. Maar hier merk ik hoezeer ik veranderd ben. Natuurlijk ben ik nog steeds dezelfde persoon als toen ik wegging, maar toch zijn er een aantal dingen veranderd. Ik ben minder verlegen, ben meer volwassen geworden, meer zelfstandig en durf meer initiatief te nemen. Kort gezegd sta ik na deze ervaring sterker

in mijn schoenen dan ooit tevoren. Ik zou deze ervaring nooit hebben willen missen, en kan dan ook niet wachten om over een maand weer in Guatemala te zijn en iedereen terug te zien.

2. Samenvatting in het Spaans/ Resumen en Español

Mi investigación era principalmente sobre el futuro de niños que están pobres o viven/ han vivido o trabajan en la calle. Quería ver si todas las necesidades básicas están presentes porque éstas son condiciones para una vida 'normal'. Hay cuatro necesidades básicas;

Las necesidades fisiológicas, como alimentación, ropa y un lugar seguro para dormir.

Las necesidades de seguridad. Estas son estabilidad en la vida del niño, protección y no tener miedo cada día

Las necesidades del amor. Los niños necesitan estímulos positivos y consistentes.

Ellos tienen que pertenecer de un grupo, como una familia o un grupo de amigos.

Las necesidades de respeto de sí mismo. Ellos tienen que creer que hacen cosas buenas y tienen que estar motivados. Por eso es importante que ellos tengan ejemplos buenos en cosas que ellos puedan obtener en la vida.

Además hay cosas que son importantes para ampliar la oportunidad para un buen futuro. Es importante que los niños no sean llevados de la calle. Esto tiene que pasar tan pronto como sea posible. En general los niños aprecian la libertad y por eso es importante que ellos se queden con esta libertad. Especialmente educación es muy importante, y tutoría buena es necesario en las organizaciones. También la actitud de los niños es importante. Si ellos tienen una actitud positiva, el futuro es más bueno y habría más oportunidades buenas para los niños.

La calle

En la calle hay muchos niños que trabajan. En primer lugar hay ladrones y niños chicleiros. Todos los niños con quien hablaba tienen una familia. Ellos pueden dormir con su familia, reciben comida y van a la escuela. No sé cómo la situación en las familias es, porque no hablaba con los mismos niños muchas veces.

El Hogar

Estuve cinco semanas con la organización Hogar Abierto. Esta organización ayuda a niños que viven en familias muy pobres o con mucha violencia. También ella cuida de niños que viven en la calle. En cuanto a las necesidades básicas, las necesidades fisiológicas no es un problema. El Hogar tiene un horario fijo, y por eso los niños

tiene mucha estabilidad en su vida. A los niños les gusta luchar con los otros, van a jugar fútbol cada semana. Por eso tienen un buen desarrollo físico.

El contacto social en el grupo es muy bueno. Son buenos amigos, pero también ellos se sancionan. Son como hermanos, y se sienten como hermanos también. Forman un grupo fijo, pero con una jerarquía. Notable es el interés en la sexualidad de los niños. No tienen mucho contacto con mujeres adultas, y las historias de los niños tienen un rol importante.

Por el futuro hay muchas medidas. Todos van a la escuela, y toman clases de su nivel. Todos entienden la importancia de una educación y quieren ayudar a otra gente en su futura vida. Hacen sus tareas, pero porque son niños, no con mucho placer. Pero están orgullosos cuando han hecho una tarea muy bien.

3. Veldwerkfoto

